

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIALIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, II. ker., Fő-utca 23. szám.
Telefon: 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911

Ankét a gyermekmunka szabályozásáról.

Irta: dr. Ferenczi Imre.

I.

A gyermekmunka szabályozása a törvényes munkásvédelemnek egyik legfontosabb, a jelen és jövő nemzedékek életboldogságára kiható feladata. A gyermekmunkának sokoldalú egészségügyi, kulturális, erkölcsi és bűnügyi hatásait kimutatni, érdemes feladata lett volna a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületének, amelynek a választmánya ezt a kérdést körülbelül két év előtt szintén napirendjére tűzte és legutóbb ankét-szerűleg tárgyalta.

A tárgyalások alapjául szolgáló két füzet: dr. Bud Jánosnak kitünő dolgozata a gyermekmunka statisztikájáról (A gyermekmunka hazánkban és a külföldön) és az egyesület titkárának, dr. Heller Farkasnak előterjesztése a gyermekmunka szabályozásáról, ennek a célnak elérésére — szerény véleményem szerint — egymaguk alig elégségesek. Nevezetesen az utóbbi jelentés az iparfelügyelők egyes elszórt adatai alapján mutatja be a gyermekmunka elterjedését Magyarországon, bár e kérdésre nézve a közgazdasági és szaklapokban, a gyermekvédelmi hatóságok és egyesületek jelentéseiben, a munkássajtóban és egyes irodalmi munkákban (pl. Chyzer Béla munkájában) még sok irodalmi anyagot lehetett volna összegyűjteni a hazai gyermekmunka kérdéséről. A Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületének, amikor ezt a kérdést hazánkban először napirendre tűzte, az is feladata lett volna, hogy a kérdés elvi jelentőségét és sokoldalú hatásait egy összefoglaló jelentésben mutassa be, amely amennyire lehetséges a hazai, mint-hogy pedig azok nagymértékben hiányzanak, külföldi felvételek alapján tárgyalta volna a gyermekmunkások és a fiatalok betegedési, baleseti és halálozási viszonyait, katonáskodásra való képességét, kulturális bajait, bűnözését stb. A gyermekmunkának hatásai hazánkban mindezen tekintetekben — sajnos — csak pusztítóbbak lehetnek, mint a nyugati államokban, mivel hazánkban a kereseti, lakás- és táplálkozási viszonyok rosszabbak, az iskoláztatás hiányosabb és a különben is elmaradottabb ember- és munkásvédelem folytán is gyengébb az emberanyag.

A német testvéregyesület, a »Verein für soziale Reform« a mult

évben rendezett egy hasonló ankétet és annak dacára, hogy a német közvélemény ezekről a kérdésekről az irodalom, a pártok agitációja és a törvényhozás munkája folytán (Kinderschutzgesetz 1903) egészen másként volt már tájékoztatva, mint a mienk, mégis a kiadványok egész sorával világította meg a gyermekmunka társadalmi, kulturális és egészségügyi hatásait.¹⁾

Egy másik észrevételem az ankét rendezésére nézve az, hogy a vita minden útmutatás, az előadó részéről megállapított kérdőpontok, illetve javaslatok kalauza nélkül indult el.

Éppen a nemzetközi egyesület nagygyűléseinek nagyszerű tárgyalásai-ból lehetett volna leszűrni azt a tapasztalatot, hogy komoly és eredményes vita olyan szétágazó és bonyolult kérdésben, aminő a mienk, csak konkrét javaslatok fonálán vezethet egy bizonyos korlátolt időben eredményre. Az egyesület elnökének és titkárának azt az óvatosságát, hogy csak az érdekköröknek, nevezetesen a munkaadóknak az ankét folyamán megismerendő felfogásából és tapasztalati adatnyújtásából szűrhetik csak le elsődleges állásfoglalásukat, a magam részéről nem osztom. És mivel ebben elvi fontosságú kérdést látok az egyesület jövőnk munkásságára nézve is, ezzel e helyen is röviden foglalkozni bátorodom.

Eltételezve attól, hogy különösen nálunk egy szóbeli ankéttól és éppen a munkaadók részéről ilyenmű döntő mozzanatok el sem várhatók, a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületének álláspontja elé adva van alapszabályaiban lefektetett feladatai, közelebbről pedig a nemzetközi egyesületnek idevonatkozó fontos határozatai és a gyermekmunkások egészségügyi és kulturális igényei által.

Az említett alapszabályok első pontja kimondja, hogy az egyesület célja a magyarországi mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi alkalmazottak törvényes védelmének előmozdítása és előkészítése és ugyanezen célnak társadalmi úton való propagálása. Másodsor tartozik az egyesület, mint a törvényes munkásvédelem nemzetközi egyesületének magyarországi osztálya a nemzetközi egyesület törekvéseit minden erőből előmozdítani. Mindenekelőtt ez utóbbi szempontból kívánom leszögezni, — amiről az ankét résztvevői tájékoztatást egyáltalán nem nyertek — hogy három, a gyermekmunka szabályozására vonatkozó követelésünk vitán felül áll. Ezek azok a követelések, amelyek a luganói nagygyűlés napirendjén voltak és amelyekre nézve 15 állam képviselőivel együtt mi is elfogadtuk azt a határozati javaslatot, amely szerint minden osztály az illetékes kormányához fordul azzal a kérelemmel, hogy egy ezekre vonatkozó nemzetközi egyezmény létesítésében vegyen részt. E három javaslat a következő: 1. a védett kor felső határának 18 évre való kitolása; 2. a fiatalok maximális munkaidejének 10 órában való megállapítása; 3. a fiatalok éjjeli munkájának tilalma.²⁾

¹⁾ Schriften d. V., f. s. R. Heft 34—37: Arbeitszeitverhältnisse der den §§. 138—139 der Gewerbeordnung unterstellten minderjährigen Arbeiter. v. Dr. Karl Bittmann; Kriminalität und sittliche Verhältnisse der Jugendlichen v. Paul Köhne; Schädigung von Leben und Gesundheit der Jugendlichen, namentlich im Zusammenhang von Zeit und Art der Beschäftigung. v. Dozent Dr. Paul Kaup. Bildung und Erziehung ausserhalb der Schule. v. Hans Weicker.

²⁾ A bázeli Nemzetközi Munkahivatal a legutolsó napokban tette közzé a következő hírt: »A svájci ipari departement elvileg késznek nyilatkozott, hogy a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületének azt a határozatát, amely a fiatalok éjjeli munkájának tilalma és a nők és fiatalok 10 órás maximális munkaidejének megállapítása tárgyában nemzetközi munkásvédő konferencia egyebhívását kívánja, magáévá teszi és a szövetség tanácsnál megfelelő javaslatokat tesz. A konferencia időpontja és egyéb módosítatai tárgyában tárgyalások folynak.« (Soziale Praxis, jun. 27.)

A munkásegészségügy szempontja, amelyből az egyesületnek a gyermekmunka szabályozására vonatkozó egyéb követeléseket is tárgyalnia kell, teljesen összeesik különben egyetemes társadalmi és állami, többek között iparfejlesztési érdekeinkkel.

Tudományosan megállapított tény az, hogy a bizonyos korig (kb. a 14 év) az ipari munka általában ártalmas a test fejlődésére, hogy egyes iparágak egészen a 18 éves korig egyáltalán ártalmasak a fiatakoruakra, hogy az ipari munkákra már alkalmas korban is egészségtelen bizonyos maximális időn túl dolgozni. A fiatakoruak fejletlen testét ugyanis az ipari munka sokkal nagyobb veszéllyel fenyegeti, mint a felnőtt korban és kivált bizonyos iparágakban a betegedés és halálozás százaléka nagyobb, mint a felnőtteké. E korban a testnek több pihenésre, az értelmi erőknél kellő továbbfejlesztésére és végül elégséges szabad időre van szüksége, hogy a nemzet testben és lélekben egészséges polgárokká, az ipar képzett munkásokra tegyen szert. Amerikában igen elterjedt ma már az a felfogás is, hogy a proletár gyermekeknek is joga van bizonyos teljesen szabad időre, amelyet tetszés szerint használhat fel. Ez a gyermekkor boldogságára való jog. Azok az egyének, akik ezt a boldogságot valamikor élvezték, sokkal függetlenebb, vállalkozóbb, önállóbb jellemekké válnak az életben, mint akiknek már a gyermekkor is csak kínzó munkát hozott. Az Egyesült-Államoknak az 1907. évben kiküldött bevándorlási bizottsága tudományosan megállapította¹⁾ azt, hogy a délkelet-európai bevándorlók gyermekei, akik 14–16 éves korukig amerikai iskolákba járnak, amerikai nevelést kapnak, jobb lakás és táplálkozási viszonyok között nőnek fel, antropológiailag is közelednek a kitűnő amerikai munkás típusához. Viszont az angol tanulatlan munkásság egyes rétegei a mai napig sem heverték ki annak a szélső kizsákmányoló gyermekmunkának fiziológiai hatásait, amely az angol anketek bizonyossága szerint az ipari kapitalizmus kezdő korszakában Nagy-britanniában dívott. Egy magasabb társadalmi reform szempontjából tehát még csak nem is a mai munkásnemzedéknek érdeke a végső irányító szempont, hanem az összes jövőző nemzedékeké, akiknek egészsége nagymértékben a mai nemzedéknek egészségén múlik. A munkásvédelmi egyesületnek meg lehet tehát hallgatnia a munkaadókat e kérdésben is, hogy tőlük a gyermekmunka elterjedését és hatásait illetőleg felvilágosítókat nyerjen, de tőlük a szabályozás irányára és mértékére nézve irányítást csak annyiban fogadhat el, amennyiben a vezető szempontjaival azonosítják magukat.²⁾ Nekünk elsősorban tanítóktól, orvosoktól, iparfelügyelőktől, akik az ipari munkának a gyermekekre való kedvezőtlen hatását közvetlen tapasztalatokból ismerik, kell utbaigazítást nyerni, a különben már az eddigi tapasztalatok alapján is megállapítható irányelveik megerősítése végett. A mi munkásvédelmi törekvéseink összeesnek az egészséges iparfejlesztés igazi érdekeivel, de nem mindig azonosak a vállalkozónak közvetlen magángazdasági érdekeivel. Az ipari munkaadók egyoldalú magángazdasági álláspontját annyi hivatott, hivatatlan és érdekképviselő szolgálja ebben az országban, akik ezt az álláspontot az illetékes helyen kellően képviselni fogják, hogy szinte rossz néven vehetik azt az illojális versenyt, amelyet nekik esetleg támasztani akarunk.

× Tagadhatatlan tény az, hogy kivált a kapitalizmus kezdő korában min-

¹⁾ Changes in Bodily Form of Descendants of Immigration. New-York 1910.

²⁾ Ugylátszik az *ilyen* munkaadó még Németországban is ritka, legalább a Verein f. soziale Reform ankétjén egy sem szólalt fel.

denült megvan a vállalkozókban a hajlam az olcsó gyermekmunka túlságos igénybevételére. Nálunk is. A mi álláspontunk ellenben az, hogy nagyobb súlyt kell iparfejlesztési szempontokból is arra helyezni, hogy iparunk tanult, képzett, testben és lélekben egészséges felnőtt munkásokra tegyen szert, mint hogy kényelmesen zsarolható, olcsó gyermekmunkásokra építse fel a maga profitszámítását. Olyan iparágakból, amelyek esetleg a nemzet életerejének aláásására alapítanak a maguk létjogosultságát, nem kérünk. Az igen hiányos hivatalos munkásstatisztikánk (l. Bud jelentését) is azt bizonyítja, hogy iparunkban jelenleg több, mint egy ötöde az alkalmazottnak 16 évnél fiatalabb munkás, hogy az ipari munka igen gyakran úgyszólván az iskolaköteles korról kezdődik és hogy még a jelenlegi ipartörvénynek a maximális foglalkoztatásra vonatkozó igen hézagos rendelkezéseit is igen gyakran és igen nagymértékben hágják túl. Kivált az éjjeli foglalkoztatás gyakori. Pedig hol vannak még a hivatalos adatok a valóságtól? Németország a maga 13—14. éves korhatárával, kitűnő népiskoláival és továbbképzésével és erős védelmével a világverseny élén áll. Amikor tehát arról van szó, hogy nemzetközi egyezményvel segítsük elő a gyermekmunka szabályozását, amelyhez Ausztria a maga régi fejlett ipara dacára legalább is oly gyorsan fog hozzájárulni, mint mi, semmi okunk sincs, hogy most iparunk nevelési korszakában e haladástól elzárkózzunk. A munkásvédelem csak nagyobb erőfeszítésre, jobb üzemszervezésre fogja az e téren amúgy is elkényeztetett vállalkozóinkat készíteni.

Nálunk az iparfejlesztésnek tudvalevőleg egyik legnagyobb akadály a tanonchiány és illetve a képzett munkások hiánya. Ennek legfőbb oka pedig az, hogy a szülők, nevezetesen az intelligensebb szülők, félnek gyermekeiket ipari munkára adni, olyan rendszertelen a gyermek- és fiatalkorú munkások foglalkoztatása, oly kevésbé van a fiatalkorú munkásoknak a mai tanoncképzés mellett módjuk iparukat elsajátítani s oly rossz bánásmódban van részük. Már pedig az életerejében aláásott, életkedvében megrontott, elkeseredett ifjumunkásból rossz felnőtt munkás lesz, aki ismét rossz tanoncokat nevel. Ezért jó dolgot művelünk az iparfejlesztés szempontjából is, ha a gyermekmunka fokozottabb védelmét sürgetjük, de egyúttal oly intézményekről is gondoskodunk, amelyek a megszorított munkaidő folytán több szabad idővel rendelkező tanoncnak kellő testi-lelki fejlesztéséről gondoskodnak. Amikor tehát ezen az anketén a munkaadók egyes többé-kevésbé hivatott képviselőjének álláspontját is igyekeztünk megismerni, nagy óvatossággal kell azokat — a történet felszólalások bizonyítják — elbírálnunk és a maguk elvi álláspontját igyekeznünk kell biztosítani. Mert a munkásvédelem egyesülete nem kormány, amely a maga pillanatnyi vagy magasabb érdekei szerint az összes érdekeket összeegyeztetni tartozik, hanem bizonyos fokig egyoldalú, bár a legegyetemesebb érdekeket képviselő szervezet, amelynek létjogosultsága a magyar egyesületek között csak akkor lesz, ha a maga külön irányának erőteljes hangot tud és mer adni. Inkább essünk tehát bizonyos erkölcsi túlkövetelésekbe, mintsem hogy merő opportunizmusból felesleges, másokat illető szerepet töltsünk be.

És ezzel az egyesületnek a jövőjét is biztosítjuk. El fogunk veszíteni talán egyes munkaadó tagokat, akik az egyesület céljaival magukat nem azonosítják, de meg fogjuk nyerni a munkásvédelemnek amaz őszinte híveit, akiket épen az egyesület színtelensége riasztott eddig vissza a belépéstől.

II.

A Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesülete »a gyermekmunka szabályozása« címen hívott egybe ankétet. Ebből a címből méltán következett mindenki, hogy ezen az ankétén a gyermekmunka minden neméről lesz szó. Ezzel szemben a vita alapjául szolgáló előterjesztés a mezőgazdasági gyermekmunkáról egy árva szóval sem emlékezik meg. Igaz, hogy közvetlen feladatunk szempontjából ez nem is volt szándékolva, de akkor ezt külön ki kell emelni. Különbösen az, aki ezt az ankétot végig kíséri, azt a meggyőződést merítheti, hogy Magyarországon csak az iparban van gyermekmunka; holott Bud Jánosnak a gyermekmunka egészére kiterjedő kitűnő statisztikai előadmányából világosan kiderül az, hogy a magyarországi 1900. évben félmillióra (498.000) rugó 7—14 éves gyermekmunkásnak 70%-a a mezőgazdaságban van alkalmazva. Ami még fontosabb, éppen a mezőgazdaság az, ahol a gyermekmunkások száma minden alsó korhatár és minden ellenőrzés nélkül éppen az utolsó években roppant gyorsan szaporodik. Már az 1900. évi népszámlálás adatai is mutatják e szaporulatot. A mezőgazdasági eltartottaknak (gyermekek, nők, aggok) a keresőmunkában való részvétele sokkal gyorsabban gyarapodott, mint maga a mezőgazdasági népesség. A számszerű többlet kerek 80.000 egyén (persze túlnyomólag gyermekek). De különösen az e század elején erősebb hullámokban meginduló kivándorlás fokozta nagy mértékben a gyermekmunkások számát. Bud János nyíltan kimondja:

»Az őstermelés körén belül végbemenő gyermekmunkánál nálunk fontosságot kölcsönöz az a tény is, hogy a nagy kivándorlás révén egyes vidékekről a munkabíró férfiak eltávozván, a terhesebb mezőgazdasági munkák ellátása az otthon maradt asszonyok és gyermekek vállaira nehezedik. Kivált általános, hogy a férfimunkások számának apadásával a nagyobb gazdaságok egészen fiatal gyermekeket alkalmaznak béreseknek vagy kocsisoknak. Mivel a jövőben nem remélhetni a helyzet javulását, hanem biztosra vehető, hogy még élénkebb lesz a kereslet a gyermekmunka iránt« (32. l.)

Ilyen körülmények közt éppen nincs semmi csodálkozni való azon, hogy nekünk fejlett állami gyermekvédelmünk van és emellett, kivált a mezőgazdaságban, olyan hiányos a gyermekmunkások megvédése. Sőt ez a két jelenség a leglogikusabban függ össze. A gyermekvédő törvényhozásunk éppen akkor (1903-ban) kezdődik, amikor a mi agráriusaink a kivándorlás okozta munkáshiány, az egyke stb. miatt kezdenek panaszkodni és az elhagyott gyermekeknek mielőbbi felnevelése és mielőbbi munkába állítása állami közérdeknek ismertetik el. Az állami gyermekmenhelyek csakugyan szinte kivétel nélkül cselédeknek szegődtek a fejletlen állami gyermekeket a mezőgazdaságba és ebből az értékes emberanyagból legföljebb az állami selyemfonógyárak kapnak újabban jutalékot. A gyermekeket 18 éves korukig e gyárakban is oly teljes megkötöttségben tartják egy ügyesen kiesztelt bérlevonó- és takarékkönyv-rendszer segítségével, hogy velük a felnőtt bér munkások mindennemű bérmozgalmaikat ellensúlyozhatják. Távolról sem hibáztatom a mi fejlődő, bár még mindig igen kezdetleges és sok tekintetben hibás állami gyermekvédelmünket, de igenis sürgetem annak kiegészítését a gyermekmunkások törvényes védelmével az egész vonalon, nehogy a nemzetösszesség nagy áldozatai árán fölnevelt gyermekek egyes osztályok kapzsiságának váljanak korai áldozataivá. Eltekintve

attól, hogy a mezőgazdasági munkának egyes nemei ártalmasak a gyenge gyermeki szervezetre nézve, a korai kereső munka általán elvonja a gyermekeket az iskoláztatástól és ezzel elzárja előlük a kultúra egyetlen forrását. Kivánatos, hogy a mezőgazdasági munkás gyermeke is 10—12 éves koráig iskolát látogasson és kereső munkát idegenek számára ne végezzen, mivel csak ez esetben tudja megszerezni azt a minimális szellemi tőkét, amely nélkül a proletár az életben még kevésbé tud boldogulni, mint a vagyonos ember. Bizonyos fokú ismeretek, a szellemnek kiművelése okvetlenül szükséges ahhoz, hogy az egyszerű ember az élet viszontagságaihoz tudjon alkalmazkodni, pályát, lakhelyet stb. változtasson és rosszakaratú emberek félrevezető szándékait idejekorán felismerje. Az iskolára a falusi gyermeknek talán még nagyobb szüksége van, mint a városi gyermeknek, aki más utakon is tesz hasznos ismeretekre szert. Kivánatosnak tartom, hogy a kérdés ezen oldalát úgy idehaza, mint a nemzetközi egyesületnél annál is inkább sürgessük, mivel eredményeket itt különösen csak nemzetközi nyomás alatt érhetünk el.

X A mezőgazdasági gyermekmunka korlátozásával különben a kivándorlást is észszerűen csökkentjük. Ha ugyanis a felnőtt kivándorlók helyét mindig gyermek- és női munkások fogják a jövőben is elfoglalni, akkor a kivándorlás két legfőbb oka: a kereset alacsonysága és az évi munkaalakalom csekély volta nem szűnhetik meg, sőt egyre fokozódva, újabb kivándorlásra vezet. X

Ezt a körforgást megszakítani csak pozitív reformokkal lehet, amelyek között elég fontos szerep jut a gyermekmunka korlátozásának. Ellenkező esetben egy fordított szelekció fog nálunk Amerika javára végbemenni. Amerikában fognak dolgozni legerősebb, vállalkozó szellemű férfimunkásaink, idehaza pedig csak a gyengébb férfiak, a nők és gyermekek maradnak. Hogy a korai gyermekmunkától kimerített férfiak és a munkában megroppant nők frigyéből milyen generáció fog származni, azt nem nehéz elképzelni. Talán a gyermekmunka térfoglalására vezethető vissza az az amerikai bevándorlási statisztikából megállapított tény is, hogy a magyar bevándorlók egyre nagyobb mértékben hozzák ki gyermekeiket. Már pedig amelyik gyermek amerikai viszonyok között nevelkedett fel, amerikai iskolában tanult, az a régi hazájára nézve — mint azt Hoffmann Géza is megállapítja — végleg elveszett. Azoknak tehát, akik a kivándorlásban minden megkülönböztetés nélkül nemzeti veszedelmet látnak, az országot határrendőrökkel őriztetik és a kivándorlási ügynököket példátlanul drákói szigorral üldözik, anélkül, hogy a kivándorlást e célszerűtlen rendszabályokkal lényegében érintenék, sokkal több eredményt érnének el már avval is, ha a mezőgazdasági gyermekmunka további elharapódzásának megfelelő szigorral dolgozó törvénnyel vetnének gátat.

Áttérve az ipari gyermekmunka szabályozására, itt az első kérdés a *szabályozás terjedelmének* kérdése. Nem elég a szabályozásnál a gyárakban és műhelyekben végzett gyermekmunkát számbavenni, hanem ki kell annak terjednie az otthoni munkára, sőt a kereskedelem és forgalom terén végzett alkalmi gyermekmunkára is, amely gyakran sokkal egészségtelenebb körülmények között megy végbe, mint a műhelymunka. Már a gyári és műhelymunka szabályozásánál is különös tekintettel kell lenni arra, hogy a vállalkozó a maximális munkaidőn túl otthon ne foglalkoztassa hazaadott munkával a védett korban levőket. A háziipari gyermekmunkát pedig az otthoni munkáról szóló speciális törvényben különösen szigorú szabályozás tárgyává

kell tenni, különben mint számos más munkásvédelmi törvénynek, a gyermekmunka szabályozásának is az volna a hatása, hogy az ipari termelésnek szociális szempontból legelvetendőbb formája az otthoni munka, — amelyre a vállalkozókat személyi és tárgyi megtakarítások amúgy is erősen ösztönzik — még inkább teret foglalna. Vannak iparágak, amelyekben a gyermekmunka teljesen eltiltandó, ha otthon végzik. Harmadik személyek számára még a családnak sem szabadna a 12 éves korhatár előtt a saját gyermekét dolgoztatnia. Végül gyermekeknek az ipartörvény keretébe nem tartozó keresetre fogása (utcai árúsítás stb.) 10 éves kor előtt szintén megfelelő szankciók mellett teljesen el volna tiltandó; 10—12 évek között pedig csak az iskolai idő után, este 8 óráig és legfeljebb 3—4 órás terjedelemben volna megengedendő. Az ipari gyermekmunkának visszaszorítása az egész vonalon csak úgy sikerülhet, ha a *tanszemélyzet* a legnagyobb eréllyel közreműködnek a visszaélések felderítésén. Erre a célra, úgy mint Angliában, megfelelő iskolai *house to house inspection* volna szervezendő és az iskolai hatóságoktól felderített visszaéléseket addig is, míg a népiskolai törvény megfelelő reformja alapján maga az iskolai hatóság nem kap felhatalmazást arra, hogy a szülőket (és munkaadókat) a mainál sokkal súlyosabb büntetésekkel sújtsa iskolamulasztásért, (jelenleg az előjáróságok 1 koronás büntetéseket rónak ki), az iparhatóságoknak tartoznék jelenteni. Igaz, hogy a keresztülvitel sok nehézségbe ütközik mindenütt, de a kezdet minden téren nehéz. A családi kereset — amelyet a munkásvédelem ellenégei mindig féltenek — előbb vagy utóbb szükségkép az első rendű életigényekhez alkalmazkodik.

A gyermekmunka szabályozásának második főkérdése — eltekintve az u. n. veszélyes iparágtól, amelyekből a védett korban levő fiatalok teljesen kitiltandók — az iparra bocsátás *alsó korhatára*. Munkásvédelmi szempontból a haladottabb külföldi törvények nyomán elvileg a leghatározottabban kell állást foglalnunk a 14 éves alsó korhatár mellett. Erre való tekintettel sürgetnünk kell a fennálló népiskolai törvénynek azt a reformját, hogy az iskolaköteles kor a 14-ik életévig terjesztessék ki. Minthogy ilyen intenzív iskoláztatás előreláthatólag csak a távolabbi jövőben lesz az egész országban, módot kell adni a helyi hatóságnak arra, hogy azokban a városokban, ahol ez az intenzív iskoláztatás már lehetséges, a kötelező iskoláztatás korhatárának kitolásával egyidejűleg az ipari foglalkoztatást is csak a 14 évtől kezdve engedje meg. A 12 éves korhatártól kibuvókkal eltérni — az iskoláztatás biztosítása címén — mint ma, a jövőben egyáltalán ne lehessen.

Fontos kérdés a *munkaidő maximumának* megállapítása a védett korra nézve (12—18. év). A jelenlegi ipartörvényünk éppen ebben a kérdésben nem olyan elmaradott, mint számos más szociálpolitikai kérdésben, csak a korhatárok tarthatatlanok. A munkaidőnek a 12—14 évesekre 8 órában, a 14—16 évesekre nézve pedig 10 órában való megállapítása kielégítő lett volna, ha azt a törvény szellemének megfelelőleg valaha keresztül vitték volna. (115. §. 4. és 5. p.) Ezt a 8, illetve 10 órát mindenütt az egész világon olyan keretnek értelmezik, amelybe a kötelező munkaszünetek benne foglaltatnak. Külön intézkedésekre volna szükség, hogy ezt másképp lehessen magyarázni. Egy 1902. évi, majd legutóbb egy 1911. évi miniszteri rendelet is így magyarázta ezt a szakaszt. A törvényre való újabb emlékeztetésre, úgy látszik, éppen azért volt szükség, mivel, miként azt az üzemi és munkásstatisztikánk a gyermekek munkaidejére vonatkozó, a valóságot

még mindig nem a teljes valóságában feltáró adatai is bizonyítják, az iparhatóságok a gyárakban megtürték, hogy a gyermekek a törvény intézkedésével ellentétben a 8, illetve 10 órás keretnél jóval tovább dolgozzanak. Ily módon még a végrehajtó hatóságok körében is megrögződött az a felfogás, hogy a 8, illetve 10 óra valóságos munkaidőt jelent. A munkaadók pedig még ezt is igen gyakran messze túllépték. Amikor aztán akadt hatóság, a minisztérium, amely kötelességét teljesíteni kívánta és az ilyen értelmezést el nem fogadta, a textil-gyárak sürgősen követelték a régi törvénytelen állapot visszaállítását. Ebből az esetből a legvilágosabban kitűnik az, hogy a legszebb törvényes intézkedésnél is fontosabb az ellenőrzés és a keresztülvitel és hogy nálunk a munkásvédelem jövője egyenesen ezen fordul meg. Minthogy jelenleg a vállalkozók egy törvényellenes gyakorlatot örök hatállyal kívánnak felruházni, sürgetnünk kell mindenekelőtt a fennálló törvényes rendelkezéseknek szigorú keresztülvitelét. A fennálló törvény alapján Pap Dezsővel együtt kívánnunk kell azt is, hogy a veszélyes iparágakra vonatkozó jegyzék sürgősen bocsátassék ki legalább az Ausztriában az ipari munkákból teljesen kizárt 14 éven aluli munkásokra nézve. Nálunk még százakra rúg azoknak a 6–12 éves gyermekeknek száma, akik a testet-lelket ölő üvegyárakban és vashámorokban vannak foglalkoztatva.

A munkaidőmaximum reformja tekintetében egyelőre beérem azzal, hogy a 10 órás maximális munkaidő a jelenlegi 14–16 évtől a 18 évig terjesztessék ki. A jelenleg uralkodó felfogással szemben itt csak azt kell még hangsúlyozni, hogy ebbe a maximumba bele kell számítani azt az időt is, amelyet a fiatalok a tanonciskolában tölt. A tanulás nem szórakozás, annak eredményességéhez friss elme és fizikum szükséges.

A mai tanoncoktatás azért olyan eredménytelen, mivel az rendszerint a késő esti órákban, avagy a pihenésre szánt vasárnapon megy végbe. *De lege ferenda* kívánnunk kell tehát az új n. félnapos nappali tanoncoktatás (*half time*-rendszer) megvalósítását. Ez abban van, hogy a tanonc hetenkint három napon át, felváltva délelőtt és délután nappal látogatja a tanonciskolát. A tanonciskolák céljaira tehát külön tanépületekre van szükség. A tanoncoktatás eredményességének további feltétele az, hogy a tanonc számára valóban érdekes és hasznos legyen. Ennek feltétele a tanoncoktatás szakirányú kiépítése, tanműhelyekkel való kiegészítése. Az egészségügy követelménye, hogy egy délutánt a tanoncok is testnevelő mozgással töltsenek. A kettős életfeladatra készülő nőtanoncokat általában csak fél napig szabadna foglalkoztatni.

A gyermekek egészségügyi felügyeletének már az iskolában kell kezdődnie. Erre a célra szolgálna az *iskolaorvosi* intézmény. Az iskolaorvos véleményét az ipari pályaválasztás előtt mindig meg kellene hallgatni, vajjon tapasztalatai alapján az illető egyén mely iparra alkalmas, illetve nem alkalmas. Minthogy a munkaadók egyre kevésbé hajlandók a tanoncokat a lakásukba felvenni, a nagyobb városok lakás- és élelmezési viszonyai pedig egyenesen depraválólag hatnak a fiatalokra, kívánatos, hogy a községek mentől több alkoholmentes *tanoncotthont* létesítsenek. A tanoncok egészséges ellátása első sorban a munkaadók érdeke lévén, a tanoncok eltartásának költségeit túlnyomólag nekik kellene viselni. Igen kívánatos volna végül a gyermek- és fiatalok munkások egészségügye érdekében, ha törvény számukra is bizonyos fokú nyári szabadságot biztosítana (1–2 hét) és a városok részéről kellő gondoskodás történnék.

aziránt, hogy azt vándorlással vagy legalább a városok határában fekvő mezei és erdei üdülőhelyeken töltsék.

Ezek azok a követelések, amelyeknek megvalósítása érdekében a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületének sikra kell szállania és fáradhatatlan agitációval a társadalomban híveket kell szereznie. Ezeket terjesztettem a magam részéről az egyesület elnöksége útján a választmány elé. Nem túlzó óhajok ezek, hanem gyakorlati javaslatok, amelyeknek megvalósítása nem is egyenesen munkásérdek, hanem azonos a nemzet leg-egyetemesebb javának ügyével. Mert amint Posadowsky gróf, a kiváló német államtitkár hangoztatta: »A jövő végül mégis ama nemzeté lesz, amelynek fizikuma leginkább tud ellentállani és ezért az önvédelemre a legalkalmasabb. Aki tehát arra törekszik, hogy a tömegek életét és egészségét megóvja, az egyúttal a haza üdvéért és jövőjéért küzd!«

Az iparfelügyelők tevékenysége 1910-ben.

Irta **Hlavács Kornél**, miniszteri titkár-bíró.

V. Balesetelhárítás.

A balesetelhárítás a baleseti veszély megszüntetésére törekszik. *A feladat első része tehát a szubjektív és objektív baleseti veszélyek felkutatása.* A szubjektív veszély — mint tudjuk — a munkás egyéniségétől függ. A munkásokat tehát egyenként kellene végig vizsgálni és megbírálni, vajjon személyes tulajdonságaiknál fogva munkájuk közben baleseti veszélyben nem forognak-e. A munkás életkorát, testi és lelki erőállapotát, életmódját, nemét, felvilágosodottságának, tanultságának fokát, vérmérsékletét, szenvedélyeit, egyéb jó és rossz tulajdonságait és magánviszonyait mind sorra pontos kritika alá kellene venni és úgy megállapítani, hogy munkakörének betöltésére alkalmas-e. A mai iparfelügyelői ügykör mellett ez a legtöbb kerületben lehetetlen feladat.

Az év folyamán az országban 347.223 munkást kellett volna végig vizsgálni. Az iparfelügyelői kar minden tagjára egyenként 5.100 munkás egyéni tulajdonságainak összeállítása jutott volna. Ha az iparfelügyelő óránként három munkás adatait tudná megállapítani, ezekből a szükséges következtetéseket levonni, és a kellő intézkedéseket megtenni, akkor naponként mintegy 30 munkással végezhetne és az egész vizsgálatot 170 nap alatt fejezhetné be. Ámde azt látjuk, hogy az iparfelügyelők csekély kivétellel még a mai nagyoló rendszer mellett sem tudják teendőiket elvégezni, annál kevésbbé követelhetünk tehát tőlük ilyen részletekbe behatoló tevékenységet. Vannak ugyan közöttük olyanok is, akiknek kerületében a múlt év folyamán 2.000-nél kevesebb iparfelügyelet alá tartozó munkás dolgozott és a budapesti ipari főfelügyelő bizonyára rájuk célzott ama kijelentésével, hogy »vannak, akik nincsenek kellőleg foglalkoztatva,« azonban azt elrendelni, hogy szabad idejükben a munkások szubjektív baleseti veszélyeinek kutatásával és elhárításával foglalkozzanak, még sem lehet. Az iparfelügyelői kar egészségügyi ismereteinek gyarapítására ugyanis eddig semmi sem történt. Még az általános egészségügyi viszonyok tanulmányozását is csak annyira mozdították elő, hogy a fizetéstelen segédfelügyelők is évenként pontosan megkapták a magyar kir. központi statisztikai hivatal kiadmányainak előfizetésére szóló felhívást. Hogy, ebből is merítvén, túlzásokba ne eshessenek, 1907. évi július 1-étől kezdve a megtörtént balesetekről sem kapnak már értesítést. *Difficile? Non. Impossibile est satiram non scribere.*

Beláttuk, hogy a munkásokról és családjaikról betegségük alatt és baleseteik folytán előállott keresetképtelenségük alatt intézményesen gondoskodnunk kell, mert a társadalom kegyelemfillérei aránytalanul oszlanak meg és sokszor épen azokat kerülik el, akiken leginkább segíteni kell. Az anyagi terheket közvetlenül a munkaadók vállaira raktuk, rájuk bizván, hogy azokat áthárítsák a fogyasztó közönségre. Nem gondoskodtunk azonban arról, hogy e terhek a segélyre szorulóknak szükségszerű igényeinek lehető teljes kielégítése dacára a legtermészetesebb módon korlátoztassanak, nem gondoskodtunk arról, hogy a munkálkodni akarók nagy tömegének egyéni kvalitása ne rosszabbodhassék, hanem inkább javuljon és ne kelljen a társadalomnak olyan egyéneket segélyezni, akik kellő előrelátás mellett keresőképesekek maradhattak volna és munkájukkal az összes társadalmi osztályok gazdasági fejlődését előmozdíthatnák.

A mulasztást tehát pótolni kell. Minél előbb fogunk ehhez, annál több hiábavaló költségtől fogjuk megszabadítani a munkaadókat és közvetve a fogyasztókat. Az iparfelügyelők egészségügyi ismereteinek kibővítéséről gondoskodnunk kell és a létszámszaporítás elől sem zárkozhatunk már el, ha nem akarjuk a terhek miatt zugolódnó munkaadók és az elkerülhető balesetek miatt méltatlankodó munkások panaszszavát a végtelenségig hallgatni. A kellően kiművelt iparfelügyelők vezethetnék azután azokat a tanfolyamokat is, amelyek a munkások és munkaadók ismereteinek gyarapítására, egyéni kvalitásának növelésére szükségesek. Az önkéntes mentőegyesületnek évenként néhány városban tartott előadásai, amelyeken a sérültek első segélynyújtásához szükséges minimális tudnivalókat elmondják, ezen célra nem elegendők és nem lehet bevárni azt az időt sem, amikor a munkásszervezetek a vidéken is annyira megerősödnek, hogy kiművelésükről, mint Budapesten teszik, maguk gondoskodhatnak. A munka oroszlanrészre ezen irányban az államra vár. De kizárólag állami feladatnak kell tekinteni egyelőre a munkaadók fölvilágosítását, mert a közöttük levő bizalmatlanok meggyőzésére sikerrel más nem vállalkozhatik. A munkások egyéni kvalitásának növeléséhez a munkaadók belátására, tájékozottságára egyelőre igen nagy szükség van. A munkaadók fölvilágosítása tehát fontos feladat, melyet a minden társadalmi réteg érdekeit egyformán lelkiismeretesen gondozó állam kezéből ki nem adhat.

A munkások egyéni kvalitásának gondozását és javítását is általában az államnak kell irányítani és ezen célból föl kell fegyverkeznie a legkimerítőbb és legmegbízhatóbb adatokkal. Az érdekeltek jelentései nem mindig kifogástalanok és az ellenkező táborban levők kutató szeme nem egyszer sikerrel keresi azok tudatos vagy akaratlan hibáit. A németországi munkásszövetség pl. múlt év május hó folyamán a vegyészeti iparban foglalkozó munkásokat környező veszélyekről*) külön füzetet adott ki, amelyben a kémiai gyárosok szakszövetkezetét igen súlyos — mondjuk — őszinteség hiánnyal vádolja meg. E szakszövetkezet az 1907. évben a kötelékébe tartozó ipartelepeken előforduló balesetek számának folytonos növekedését vizsgálta és az okok kikutatása után az eredményről a szövetkezetbe tartozó munkaadókat igen bizalmasan kezelt évi jelentésében tájékoztatta. Ugyanakkor a birodalmi biztosítási hivatalhoz is küldöttek külön jelentést. E két jelentés idevonatkozó szövegét a munkásszövetség említett füzetében a következő »igen drasztikus« módon állítja egymás mellé:

I. Jelentés a szakszövetkezet saját munkaadó tagjaihoz:

»... Be kell vallani, hogy az utolsó évek folyamán a valóságos balesetek száma is nagyobb mér-

II. Jelentés a birodalmi biztosítási hivatalhoz:

»A balesetek számának abszolút és relativ szaporodását továbbá a német ipar »rapid« növe-

*) Gefahren der Arbeit in der chemischen Industrie. Herausg. vom Verband der Fabrikarbeiter Deutschlands. Dörnke & Mey. Hannover.

tékben emelkedett, mint amennyivel a foglalkoztatott alkalmazottak száma növekedett. E jelenség okát kétségkívül abban kell keresni, hogy az utolsó években az ipari fejlődés folytán nagy tömeg gyakorlatlan és kiműveletlen munkás özönlött a vidékről a gyárakba. E munkások, nem ismervén pontosabban az üzemekkel járó veszélyeket, könnyen vigyázatlanságuk áldozatává lesznek. Másrészt azonban a munkáshiány is odavezet, hogy a *megszabott munkaidőt* (die vorhandene Arbeitszeit) a legmegfeszítettebb tevékenységgel, amennyire lehet, kihasználják és *a rendes mértéken túl meghosszabbítják*. Ilyen módon az üzemi veszély annyira növekszik, hogy a szakszövetkezet a legbuzgóbb tevékenységgel sem képes üzemellenőrzései és egyéb baleset-elhárító munkássága útján a különbséget kiegyenlíteni...«

»A gyárosok számára készült igen nehezen megszerezhető jelentés szerint *a munkaidő meghosszabbítása*, a birodalmi hivatal számára készült jelentés szerint pedig a munkaidő *megrövidítése* volt a balesetek szaporodásának oka.«

A vegyészeti szakszövetkezet a német munkások e füzetének tartalma ellen szaklapjaiban erősen síkra szállott. Olyan cikk, amely az itt idézett helyeket megcáfolná, nem került a kezembe. Mégis lehetségesnek tartom, hogy valami akaratlan tévedés történt. Az eset azonban igen tanulságos és mutatja, hogy ha az állam tisztán *akar* látni, akkor az adatszolgáltatást saját személyzetével végeztesse.

Az iparfelügyelőket tehát a legmesszebb menő módon ki kell képezni, hogy nyitott szemmel figyelhessék meg az egyes jelenségeket és őket egykönnyen félrevezetni ne lehessen. Az iparfelügyelő munkája és jelentései csak így lesznek megbízhatók.

A munkások egyéni kvalitásának épségbentartására és javítására ma tulajdonképpen az úgynevezett általános egészségügyi intézkedésekkel kíván a felügyelői kar első sorban közrehatni. Kiegészítő részét képezi ezen »intézkedéseknek« a »munkásjóléti intézmények« *támogatása*.

Az iparfelügyelő sohasem rendelkezhetik, ha nem gőzkazánügyről van szó. Csak figyelmeztet, hogy ez, vagy az a törvénybe ütközik. Ha így célt nem ér, akkor intézkedésért az iparhatóság ajtaján kell kopogtatni. A »munkásjóléti intézmények« fejezetében egyes olyan szükséges intézmények adatai vannak, amelyek a munkások egyéni kvalitásának növelésére és így közvetve a balesetbiztosítási és betegsegélyezési költségek apasztására szolgálnának. Ilyen intézmények létesítése érdekében hatósági beavatkozást kezdeményezni sokáig ugyanannyi volt, mintha az iparfelügyelő öngyilkossági kísérletet követett volna el. Az iparhatóságok teljes tájékozatlanságával az iparfelügyelők fölöttek hatóságai annyira tisztában vannak, hogy az iparhatóságnak valósággal rosszhiszeműségből vagy szintiszta ostobaságból eredő beugratásának vették, ha valamelyik iparfelügyelő olyan intézkedést talált javasolni, amelyet az év végén a munkásjóléti intézmények fejezetében kell elszámolni. Ma már e rovatban

kedése is okozza. Számos új üzem nyílt meg és meglevő megnagyobodott. A tapasztalat azt mutatja, hogy minden új berendezés az első időben, amíg ki nem tapasztalják és praktikusán kezelni meg nem tanulják, nagyobb baleseti veszélyt rejt magában, mint a már huzamosabb idő óta működő üzemi berendezések.

Az új és javított üzemi eljárások mellett rendszeresen még iskolázatlan személyzet dolgozik, mert igen sok tanulatlan munkaerőt állítanak be.

Ezzel párhuzamosan észlelt hető jelenség, hogy a kézimunká-mindinkább gépmunkával helyettesítik és hogy *a munkaidő megrövidítése folytán, valamint az akkordmunka bevezetése* következtében a személyzet a saját és a gépek teljesítőképességét jobban megfeszíti..

is mind sűrűbben találkozunk a hatóság igénybevételével. Egyelőre csak az egészségtelen, vagy baleseti veszéllyel fenyegető, esetleg a munkások kizsárolására szolgáló »jóléti intézmények« hatósági kitatarozásáról történik ugyan említés, azonban reméljük, elmúlt már az az idő, amikor a »jóléti intézmények« kezdeményezéséért a megszegyenítő kipellengérezés volt az iparfelügyelő elismerése. Az ipari főfelügyelő már nyíltan megmondhatja, hogy »a munkaadók a munkásjóléti intézményeket a legtöbb esetben saját érdekükben létesítik.« Nem mondhatta, hogy *mindig*. Még vannak munkaadók, akik »jószívúságukra« nagy súlyt helyeznek és restelnék, ha más is megtudná, hogy őket nem az ostobákban is megtalálható jószívúség, hanem az önérdekét helyesen felismerő, jól számító ember előrelátása vezette.

Németországban már másképen van. A munkásszövetség írója ott már azon kesereg, hogy a vegyészeti munkaadók ott a munkásjóléti intézmények célját már alig takargatják. Elmondja, hogy X. V. elberfeldi hatalmas gyáros a munkásjóléti intézmények hajszolásában annyira megy, hogy a munkások éjjeli szekrényeibe tartozó törékeny tárgyak stilusszerű berendezéséről sem feledkezik meg. Ezzel szemben saját jótékonyágának olyan arányú hirdetéséről gondoskodik, hogy e reklámot a nagy Barnum is megirigyelhetné.¹⁾ A munkások szervezkedését emellett a legszigorúbban üldözi. Az csak természetes, hogy e cég a kapitalisztikus szervezetnek egyébként mintaképe és »tucatszorosán organizált, fuzionált, szindikált és kartellált«.

Ha a jóléti intézmények közül a nélkülözhetetlenek nem a munkaadó tetszésétől függnének, akkor az előbbre látó munkaadók nem faraghatnának maguknak tőkét abból. Az iparfelügyelők kötelessége tehát mérlegelni, vajjon az egyes gyárakban melyek azok a jóléti intézmények, amelyek megakadályozzák azt, hogy a munkások halomra pusztuljanak vagy tönkremenjenek és azután e jóléti intézményeket minden erővel keresztülvinni. Ezt természetesen csak akkor tehetik, ha legalább saját felsőbb fórumaik a helyzet magaslatán állanak, mert a teljesen leküzdhetetlen nehézségek legyőzését az iparfelügyelőktől is hiába várjuk. A grönlandi eszkimótól sem követelhetjük, hogy kókuszpalmát termeljen.

A munkások *objektív baleseti veszélye* az egyes üzemek berendezésétől függ. A berendezésnek olyannak kell lenni, hogy a munkafolyamat folytán bármilyen nyersanyag is kerüljön feldolgozás alá és akármilyen természetű gyártmány is készüljön, a normális minőségű munkás egészsége vagy testi épsége veszélyben ne forogjon.

Az 1893. évi XXVIII. törvénycikk, mely 1. §-ában a biztonsági berendezésekkel foglalkozik, némelyek szerint ezeket pontosan felsorolja, mások szerint csupán a könnyebb megértés céljából példákat említ meg, hogy mutassa az utat, amelyen haladni kell. Én nem hiszem, hogy még van olyan iparfelügyelő, aki tevékenységét e törvényszakaszban megállapított vagy jelzett keretek közé szorítaná. Aki munkásvédelemmel a gyakorlatban foglalkozott, az jól tudja, hogy az óvintézkedéseket csak végtelen listán lehet pontosan felsorolni és ha ma meg is lehetne szabatosan állapítani e végtelen sor minden tagjának helyét, holnap ezeket részben ki kellene selejtezni, újakkal pótolni és kibővíteni más, olyan irányban, amely eddig teljesen elhanyagoltatott.

Innen van az, hogy az iparfelügyelők jelentéseiben található táblázatoknak több fejezete van, mint amennyi intézkedést a törvény részletesen előír. Még ez sem volt elég. Az utolsó rovatban »egyéb intézkedések« címén az iparfelügyelők több intézkedésről számolnak be, mint akármelyik másik rovaton. Az év folyamán 2.570 »egyéb intézkedés« történt, holott a törvényben említett részletes rendelkezések közül csupán a szijak és szijdobok veszélyeinek csökkentéséről kellett 1.787 esetben gondoskodni. A többi rovatban feltüntetett intézkedés ennél is kevesebb.

¹⁾ Az elkéseredett szövetségi író e gyáros nevét elővigyázatlanul kiírta, amivel akaratlanul újabb hatalmas reklámról gondoskodott.

Az objektív baleseti veszély elhárítására az iparfelügyelők az 1909. és 1910. évben 11–11 ezer intézkedést tettek. Ezekkel szemben az 1908. évben 20.077, az 1909. évben 24.405 és az 1910. évben 38.535 baleseti jelentés érkezett a kerületi munkásbiztosító pénztárakhoz. Az még nem jelenti az összes sérültek számát, csupán azt, hogy az év folyamán ennyi üzemi balesetről érkezett jelentés. Az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár évi jelentésében a következőt írja.

A balesetektől eredő betegségi esetekről a következő adatokat ismer-tethetjük:

	Fi	Nő	Együtt
Esetek száma	65.676	3.887	69.563
Eltöltött betegségi napok	1,048.422	63.461	1,111.883

Az esetek közül halálos volt a férfiaknál 527, nőknél 28, összesen 553. (Ezekből 145 a kir. iparfelügyelőségeknek is tudomására jutott!)

Ha az Országos Pénztár baleseti táblázatait az iparfelügyelők intéz-kedéseinek kimutatásával részletesen össze akarjuk hasonlítani, akkor le-küzdhetetlen nehézségekkel találkozunk. A balesetek csoportosítása nem fedi az intézkedések felosztását. Egy kísérletet azonban mégis bemutatok.

Tárgy	Évben	Motorok mellett	Körlő- műveknél	Munka- gépeknél	Felvonók- nál	Gőzkazán mellett	Robbanás folytán	Tűz- veszély	Leesés
Balesetek száma az orsz. pénztár jelentése szerint.	1908	70	165	3820	290	714	109	811	1058
	1909	261	197	4722	360	570	192	828	1120
Azon iparfelügyelői in- tézkedések száma, amelyek ily gépek bal- eseti veszélyének csök- kentésére tettek.	1908	517	898	1231	251	513	519		901
	1909	573	937	1112	229	532	655		926
	1910	605	840	1215	210	504	661		972

Annyi bizonyos, hogy 1.112–1.231 intézkedéssel nem lehet 3.820–4.722 balesetet a munkagépek mellett megakadályozni. A felvonónál hasonló az arány. Az a 11.000 intézkedés, amelyet az iparfelügyelők a 33.535 bejelentett üzemi baleset meggátolására tettek, tehát igen kevés. Remélem, hogy elmúlt már az az idő, amikor az iparfelügyelőnek a tapin-tatlanság, a túlbuzgóság és kiméletlenség vádja nélkül sok intézkedést ki-mutatni nem volt szabad. Azonban jó volna az idők változását az iparfel-ügyelőkkel tudatni, mert amíg évenként $\frac{1}{3}$ – $\frac{1}{4}$ annyi intézkedést tesznek, mint ahány baleset fordul elő, addig a balesetelhárításról komolyan alig lehet szó.

Ha iparfelügyeletünk intenzitását a mainak többszörösére nem foko-zuk, a balesetek számának rohamos megnövekedését nem fogjuk megaka-dályozni és ebből a társadalom minden rétegére háruló fölösleges terheket sem fogjuk elkerülni.

A tapintatosan rövid gyárvizsgálatok helyett alapos, a részletekre ki-terjedő tanulmányok szükségesek. A fölvilágosodott munkaadók ebben az iparfelügyelőket támogatni fogják. A rövidlátó munkaadókat pedig meg kell győzni és ha ez nem sikerül, akkor meg kell tenni tetszésük ellenére is. A munkások a nemzet testének részeit képezik, amelyet pusztulni, veszni nem hagyhatunk, ha csak az egész test életrevalóságát gyöngíteni, élettarta-mát könnyelműen megrövidíteni nem akarjuk. Ezt pedig a legtúlzóbb és a legnagyobb fogalomzavarban szenvedő iparfejlesztők sem kívánhatják.

SZEMLE.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.**Az Állami Munkásbiztosítási Hivatal teljes ülése.**

Az állami munkásbiztosítási hivatal 1912 június 20-án megtartott teljes ülésében néhány érdekes kérdést döntött el. Minthogy a határozatok még nem jelentek meg, az ülés elé terjesztett előadói vélemények alapján ismertetjük a felvetett elvi kérdéseket.

1. *Elvi kérdés.* Járadéknak elmúlt időre visszamenő megállapításánál a járadékot a járadékigény megnyiltának napjától számított teljes hónaponként kell-e számítani akkor is, amikor a munkaképtelenség vagy pedig a munkaképességcsökkenés egy-egy foka nem tartott teljes hónapon vagy hónapokon át, hanem teljes hónapnál rövidebb időhatáron belül végződött.

Vélemény. Járadéknak elmúlt időre visszamenő megállapításánál a járadékot havonként kell számítani akkor is, amikor a munkaképtelenség, vagy pedig a munkaképességcsökkenés egy-egy foka nem tartott teljes hónapon vagy hónapokon át, hanem teljes hónapnál rövidebb időhatáron belül végződött.

A vélemény indokolása utal az 1907. évi XIX. t.-c. 93. §-a és a 70. §. második bekezdésének látszólagos ellentmondására. Előbbi szerint: »a járadékok havonként előre fizetendők ki«, utóbbi szerint: »a teljes munkaképtelenség tartamára, illetőleg a munkaképesség részleges csökkenése tartamára jár a megfelelő járadék«. A 70. §. olyképen magyarázandó, hogy a 93. §. világos értelmű parancsa ne érintessék. A törvény célzata az, hogy a havonként előre fizetendő járadék újabb illetékes intézkedésig megszakítás nélkül folyó, állandó főtartási forrása legyen az igényjogosultnak. A 93. §. másik jogpolitikai célzata, hogy a járadék kiszámítása lehetőleg egyszerűsítették abból az érdemleges célból, hogy a biztosítottak valódi jogos igényei minél gyorsabb megállapításhoz jussanak, szintén a 93. §. parancsának érvényesítése mellett szól.

A teljes ülés az előadói véleményt magáévá tette és ezzel ebben a — főleg orvosi részről a 70. §. téves értelmezése alapján felfogott — kérdésben a törvény intenciónak megfelelő rendet teremtett.

2. *Elvi kérdés.* A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal az I. bíróság ítéletének törvényesen megengedett felebbezés alapján teljesített felülbírálásánál azt az igénypontot, amelyre a felebbezés vonatkozik, az igény egész terjedelmében megvizsgálja-e és az igénypont alapján a köteles szolgáltatást törvényes mértékben hivatalból megállapítja-e, tekintet nélkül arra, hogy melyik fél felebbezett és hogy mily határig terjed annak felebbezési kérelme.

Vélemény. A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal az I. bíróság ítéletének törvényesen megengedett felebbezés alapján teljesített felülbírálásánál azt az igénypontot, amelyre a felebbezés vonatkozik, az igény egész terjedelmében hivatalból megvizsgálja és az igénypont alapján a köteles szolgáltatást törvényes mértékben hivatalból megállapítja, az igény teljes alaptalansága esetén pedig azt elutasítja, tekintet nélkül arra, hogy melyik féltől eredt és meddig terjed a felebbezési kérelem. Ezen az alapon az I. fokú bíróság ítélete azon igénypont tekintetében, amelyre az egyik fél felebbezése vonatkozik, a nem felebbező igénylőnek javára is megváltoztatható, úgyszintén megváltoztatható a felebbező igénylő hátrányára abban az esetben is, ha a pénztár nem felebbezett.

Az előadói véleményt a teljes ülés magáévá tette. A kérdéssel már

foglalkoztunk egy cikkben. Az Állami Hivatal teljes ülési határozatát nem tartjuk sem helyesnek, sem törvényesnek. A határozat megjelenése után a kérdésre visszatérünk.

3. *Elvi kérdés.* A munkásbiztosítási választott bíróságoknak, illetőleg felsőfokon a magyar királyi állami munkásbiztosítási hivatal bírói osztályának hatáskörébe tartozik-e annak a jogvitának az eldöntése, amely egyfelől a biztosított, másfelől a pénztár között az alapszabályszerű mértéken túl a pénztári feleslegnek visszamaradt $\frac{1}{3}$ részéből (T. 118. §. utolsó bekezdés) vagy az 1907. évi XIX. t.-c. életbeléptekor fönállott pénztáraknak akkor megállapított és kezelésében maradt vagyonából (T. 199. §.) adható, u. n. túlmenő betegségi segélyre támasztott igény tárgyában támadt?

Vélemény. A fölvetett kérdés igennel oldandó meg.

A teljes ülés a véleményt elfogadta és ezzel az Állami Hivatalnak a »Munkásügyi Szemlében« is közölt eltérő ítéletei helyébe egységes felfogás lépett. Az indokolás utal arra, hogy a túlmenő segélyezés jellege az alapszabályszerű segélyezés jellegétől igen lényegesen különbözik, valamint arra, hogy a túlmenő segélyekre vonatkozó jogvitáknak a bíróság által való eldöntése elé tetemes nehézségek gördülnek.

Ezen álláspontot behatóan meg is indokolja, azonban a törvény szavaira utalással mégis a választott bíróságok és az Állami Hivatal hatáskörét megállapítandónak tartja. Ismétlem: a törvény grammatikai magyarázata alapján, melyből a disztinkció a bíraskodás tekintetében alapszabályszerű és túlmenő segélyezés között hiányzik. Ezen álláspontot támogatja a következőkkel: »Ugyanazon jogi felfogáshoz vezet a törvény célzatainak s egész rendszerének figyelembe vétele is. A törvény ugyanis az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár helyi szerveinek általában nem nyújt teljesen korlátlan és ellenőrizhetetlen hatáskört, hanem intézkedéseinek egész sorozatában a helyi szervek működését részben az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár jóváhagyásától, összegükben pedig a m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal felügyeleti s illetőleg felső bíraskodási hatáskörétől teszi függővé. Nincs a törvényben egyetlen olyan rendelkezés sem, mely arra a nézetre szolgáltatna okot, hogy a túlmenő segélyezésre szánt vagyont (mely pedig a törvény 118. §-a utolsó bekezdésében foglalt intézkedések következtében is idővel nagyarányú lehet) a helyi szervek teljesen autokratikusan, senki által felül nem bírálhatóan kezelhetik és használhatják föl. Ellenkezőleg azzal a törvény 118. §-ának utolsó bekezdésében foglalt rendelkezéssel, mely szerint a törvényszerű mértékben visszatartott fölöslegek fölhasználására vonatkozó szabályzat a m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal jóváhagyása után válik érvényessé, csak az a jogi fölfogás van összhangban, hogy a szabályzat alkalmazása tekintetében is fölülbírálható a helyi szerv működése, mert különben a jóváhagyott szabályzattal nem egyező eljárás is kaphatna lábra.«

A kérdést azután látszólag megvesztegető érvekkel olyképen véli eldöntendőnek, hogy az Állami Hivatal felügyeleti és az Állami Hivatal bíraskodási hatásköre között — általánosságban nagyon helyesen — az utóbbi javára ejti meg választását a szóban forgó kérdések elbírálása tekintetében. Figyelmen kívül hagyja egyrészt azt, hogy a túlmenő segélyezéseknek a bíraskodási hatáskörben történő elbírálása sokkal messzebb terjed, mint a felügyeleti hatáskör elbírálása, amennyiben ez a törvénynek megfelelőleg gyakoroltatik. Másrészt nem olyan erős intenciója a törvénynek a kerületi pénztárak minden intézkedésének felülvizsgálata, hogy ebből ilyen hatáskört a túlmenő segélyek elbírálása tekintetében konstruálni lehetne. Az indokolásban az elvi kérdés igenlő eldöntése ellen felhozott érveket az igenleges eldöntés mellett felhozott érvek nem erőltetik meg.

4. *Elvi kérdés.* Az 1907. évi XIX. t.-c.-en alapuló balesetbiztosítási kötelezettség alá esik-e a mezőgazdaságban alkalmazott szegődményes ura-

dalmi kovács üzeme, a ki idegen megrendelők részére nem, hanem pusztán gazdája részére teljesít kovácsmunkát.

Vélemény. A mezőgazdaságban alkalmazott u. n. szegődményes kovács üzeme, aki harmadik személyek részére kovácsmunkát nem végez, nem esik az 1907. évi XIX. t.-c. 3. §-ában meghatározott balesetbiztosítási kötelezettség alá.

A teljes ülés a véleménnyel szemben a balesetbiztosítási kötelezettséget bizonyos esetekben megállapította. Az indokolást alkalmilag közöljük.

A Nemzetközi Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesülete f. é. június hó 27-én Szterényi József v. b. t. t. elnöklete alatt teljes ülést tartott, amelyen befejezték a *munkásbiztosítás szervezetéről* tartott vitát. Az ülésen Kis Adolf előadó válaszolt az összes felszólalóknak, mire Szterényi József elnök összegezte a vita anyagát, az előrehaladt időre való tekintettel saját álláspontjának kifejtését későbbre tartván fenn. A teljes ülés egyúttal elhatározta, hogy a munkásbiztosítási törvény reformjáról a további vitát ősszel folytatja. (Az előadó és az elnök záróbeszédét jövő számunkban közöljük.)

A teljes ülés előtt az egyesület választmányja tanácskozott, amelyen a folyó ügyeket intézték el s elhatározták, hogy a szeptember havában Zürichben tartandó *nemzetközi munkásbiztosítási értekezletre* az illetékes fórumok figyelmét felhívják s részvételre kérik fel.

Kölcsönösségi tárgyalások az osztrák és a magyar pénztárak között. F. hó 7-én Pozsonyban értekezletre gyűltek össze az osztrák pénztárak képviselőiben a Reichskommission der Krankenkassen Oesterreichs, a Verband der Krankenkassen Wiens kiküldöttei, a bécsi Allgemeine Krankenkasse és a wiener-neustadti Krankenkasse vezetői, a magyar pénztári intézmény képviselőiben pedig az országos pénztár kiküldöttei, a budapesti, a pozsonyi, a soproni, a trencsényi, a zsolnai, a szombathelyi, a magyaróvári és a szeniczi pénztárnak igazgatói, a tagok kölcsönös ellátását biztosító egyezmény megkötése tárgyában. Az értekezlet munkája eredményes volt, amennyiben az alapelvek tekintetében, továbbá a tagoknak orvosi segéllyel, gyógyszerrel és táppénzzel való ellátása és az ellenőrzés kérdésében sikerült egyöntetű megállapodásra jutni. Csak a kórházba való utalás célszerű elintézésére nem találták még meg a kellő megoldást. A függőben maradt kérdések végleges elintézése és az egyezmény megkötése céljából az érdekeltek nemsokára újból találkozni fognak.

Viszonosság az ápolási költségek megtérítése tekintetében. A belügyminiszter 39.301/1912. VII. számú iratával az Országos Pénztárral közölte, hogy az 1898: XXI. t.-c. 17. §-ában említett viszonosság Magyarország és Horvát-Szlavonország között fennáll. A viszonosság oly módon nyilvánul meg, hogy a horvát kórházakban ápolott magyarországi illetőségű betegek ápolási költségeit a m. kir. kincstár, a magyar kórházakban ápolott horvátországi betegek ápolási költségeit a horvát országos pénztár (?) fizeti.

Biztosítási kötelezettség. A kereskedelemügyi miniszter 1912. év június hó 4-én kelt 41.261/1912. VI. számú határozatával megállapította, hogy azok, kik varrodában a varrás elsajátítása végett s leginkább saját anyagukból maguk vagy hozzátartozóik részére dolgoznak, a tanításért tandíjat fizetnek és meghatározott munkaidőhöz kötve nincsenek, biztosítási kötelezettség alá nem esnek.

1907. évi XIX. t.-cz. 12. §-a alapján mulasztó munkaadótól kifizetett perköltség is követelhető. A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal 1912. V. 70/1. sz. a. egyik pénztárt igénylő javára 140 korona táppénz és 40 korona perköltség megfizetésére kötelezte. A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal most felhívja e pénztárt, hogy ezt az összeget az 1907. évi XIX. t.-c. 12. §-a alapján a bejelentést elmulasztott »K. és F.« cég, illetőleg ennek tagjai ellen helyezze követelésbe és nemfizetés esetén intézkedjék a T. 156. §-a szerint annak behajtása iránt.

Munkaadó felelőssége a munkást ért balesetért. A kir. Kúria a munkavezető felelősségére nézve érdekes ítéletet hozott 3.400/1912. sz. alatt. Súlyos mulasztásként állapítja meg a munkavezető részéről azt a tényt, hogy

nem tiltotta el a munkavezető sérültet és társait egy 4 m. mély csatorna melletti veszélyes úttól, hogy nem zárta el a csatornát korláttal és a baleset idején a helyszínen nem volt. E súlyos mulasztásokból a büntetőjogi felelősség megállapítására alkalmas gondatlanság világos.

A járadék-hisztériáról. A kötelező munkásbiztosítás terjedésével sok, eddig észre nem vett jelenséget lehet megfigyelni. Sok orvos nem érti, hogy a baleseti sérült bántalmáról, munkaképesség-csökkenésről panaszkodik, holott objektív elváltozásokat nem képes megállapítani. Az orvosok ilyenkor *járadék-hisztériáról*, a munkások kielégíthetetlen kártalanítási vágyáról beszélnek. Pedig tudományosan is meg van állapítva és a gyakorlatban nálunk is voltak már rá példák, hogy valamely sérültnek az egész idegrendszere annyira megrendült a baleset következtében, hogy előbbi munkáját képtelen volt elvégezni, habár sérülései teljesen gyógyultak. Ezek az esetek azt bizonyítják, hogy a balesetek következményei közül a tudományos kutatásoknak és megállapításoknak még nagy területe van s csak felületesség járadék-hisztériáról beszélni ezekben az esetekben, amikor alaposabb megfigyelésekkel lehetne csak a sérült állapotát megítélni.

Szociális orvostani tanszék és baleseti klinika. A hesseni kormány elhatározta, hogy a giesseni egyetemen tanszéket állít a szociális orvostannak. Ezzel kapcsolatban van egy baleseti klinikának a felállítása, melyet több Berufsgenossenschaft, a giesseni betegsegélyző pénztár (Ortskasse) és a város alapítanak. A giesseni betegsegélyző pénztár 10.000 márkával járul az alapításhoz, a hesseni rokkantbiztosító pénztár pedig 160.000 márka kölcsönt jegyzett a klinika céljaira.

A korhatár leszállítása az aggkori biztosításnál. A korhatárnak 65 évről 60 évre való leszállítása érdekében a német belügyi hivatalban szakértők és kormányférfiak értekezletet tartottak. Az értekezlet állandó bizottságot küldött ki azzal a megbizással, hogy statisztikai adatokat gyűjtsön és dolgozzon fel, melyek alapján meg lehessen állapítani, hogy az egyes korosztályokban mily nagy a járadékosok száma s hogy ilyenformán a pénzügyi megterhelés is ki legyen számítható.

Népbiztosítás szövetkezeti alapon. A németországi fogyasztási szövetkezetek imént megtartott kongresszusa hozzájárult egy nagyszabású népbiztosítási tervezethez, melyet a szakszervezetek és fogyasztási szövetkezetek közösen létesítenek. A tervezet szerint a biztosítás teljesen szövetkezeti alapon fog létesülni, a befizetések tisztán a biztosítottak javára fognak szolgálni. A népbiztosítás Németországban a kötelező biztosítás mellett is óriási arányokban fejlődött. Míg 1885-ben 232.000 kötvény volt érvényben 48,3 millió márka értékben, addig 1911-ben már a kötvények száma 8,300.000 s a biztosított tőke értéke 1.730 millió márka volt. Az új biztosítás a magánvállalatok hasznát a biztosítottak javára akarja megmenteni.

A berlini betegsegélyző pénztárak egységesítése tárgyában — melyről lapunk 8. számában írtunk — újabb lépés történt. A városi tanács felszólította ugyanis az összes berlini pénztárakat, hogy nem kötelező — informatív — nyilatkozatot adjanak, vajjon hajlandók-e iparcsoportok szerint, avagy egy egységes nagy pénztárban egyesülni. A pénztárak képviselőinek ezen ügyben tartott értekezlete olyképp határozott, hogy a városi tanács kérdésére igenlő feleletet adjanak olyan értelemben, hogy az egyesítést még a régi törvény hatálya alatt kívánják s ily irányú intézkedéseket folyamatba is tesznek. Megemlékezésre méltó, hogy a berlini szakszervezeti bizottság képviselője erősen kifogásolta azoknak a pénztáraknak az eljárását, amelyek az egységesítést magatartásukkal hátráltatják s kijelentette, hogy ha a pénztári vezetőségek akadékoskodnak, akkor a szakszervezetek nagyobb nyilvánossága elé fogják vinni a kérdést.

A francia aggkori biztosításról szóló törvény végrehajtása még mindig akadályokba ütközik. A biztosításra kötelezetteknek még mindig csak fele jelentkezett felvételre, habár a végső terminus a jelentkezésre július 3-a volt. A munkaügyi miniszter számos könnyítést rendelt el a törvény végrehajtásánál, így a tagsági jegyek váltásának a kötelezettségét is megszüntette, mindamelllett az érdekeltek közönyösen, sőt ellenszenvesen viseltetnek a törvény iránt, aminek magyarázatát jórésben a francia népnek az állami kényszer elleni ellenszenvében találhatjuk meg.

Tengeri halászok balesetbiztosítása Belgiumban. A belga kormány törvényjavaslatot terjesztett a parlament elé a tengeri halászok balesetbiztosításáról. Biztosításra kötelezettek a javaslat szerint a nyílt tengeren halászatot űző hajók vezetői és legénysége. Önként biztosíthatja magát a tengeri halászatnál dolgozó minden egyéb egyén. A biztosítási kötelezettség rendeleti úton kiterjeszhető az édesvízi halászokra is. A biztosítási járulékokat a hajósvállalkozók fizetik. A járulékok nagyságát s a szolgáltatásokat az alapszabályokban a balesetügyi tanács meghallgatása után királyi rendelettel fogják megállapítani. A biztosítás keresztülvitelére Ostende székhellyel egy biztosító pénztár szerveztetik. A biztosítás költségeihez az állam is hozzájárul.

MUNKÁSVÉDELEM.

A Magyar Vasművek és Gépgyárak Országos Egyesülete a tanoncnevelésről.

A Magyar Vasművek és Gépgyárak Országos Egyesületének 1912. évi évkönyve külön fejezetben foglalkozik a gépgyári tanoncneveléssel. A jelentés konstatálja, hogy jelenleg nemcsak a gépgyárakban, hanem kevés kivétellel az összes iparágakban (sőt a mezőgazdaságban is) munkáshiány tapasztalható. Azon módok keresése közben, melyek alkalmasak a munkáshiány megszüntetésére, az egyesület a tanoncnevelés kérdésével ismételtén foglalkozott. A kérdés kellő megvizsgálása céljából legelőször a fennálló viszonyokat tette tanulmányozás tárgyává, írásbeli ankétet rendezett a tanonckalkalmazásának egyes adatairól és annak eredményeit a jelentésben ismerteti.

A tanoncok számára és e számnak a többi munkások számára való viszonyára vonatkozó adatokat a következő táblázat tartalmazza:

Csoport	Gyárak száma	Munkások száma	A csoportba tartozó gyáraknak átlagos munkás létszáma	Tanoncok száma	Az egy-egy gyárra eső átlagos tanonc létszám az átlagos munkás létszám %-ában	E %-os szám ingadozása az e csoporthoz tartozó gyárakban
I. Óriás gyárak	a) 2	7.197	3.508	162	2·2%	2·1—2·5%
	b) 9	15.199	1.689	1.018	6·7%	5·4—9·5%
	összesen ... 11	22.396	2.036	1.180	5·3%	2·1—9·5%
II. Nagy gyárak 13	7.479	575	944	12·6%	7·7—17·6%
III. Gépgyárak 15	1.874	126	321	17·1%	8·3—36·5%
IV. Vidéki gyárak 8	2.378	265	481	20·2%	1·3—3·3%
V. Speciális gyárak:						
a) csavargyárak 3	919	306	39	4·1%	3·5—4·5%
b) telefongyárak 3	1.369	456	186	1 gyár 9%	9—2·3%
					2 gyár 21%	
c) kovács és vasszerkezeti gyárak 7	1.189	212	134	9%	7·1—18·2%
Összesen 60	37.904	621	3.285	8·7%	2·1—36·5%

A tanoncok létszámának fejtegetése során, a német ipari viszonyok analógiáját mérlegelve megállapítja, hogy míg Németországban 20% a szakmunkások és tanoncok helyes viszonya, addig nálunk az arányszámnak egészséges viszonyok mellett legalább 30%-nak kell lenni. Németországban ugyanis már állandó jellegű ipari munkástörzs van, a német gépgyáraknak a mienknél jóval csekélyebb mértékű természetes apadással kell számolniuk, azonkívül csekély az a munkáslétszám is, melyet vásárlóik részére kell átengedniük, mert szakmunkások más úton is nagy számmal rekrutálódnak. Ezzel szemben tényleg a tanonclétszám, mint azt a táblázat is mutatja, jóval alacsonyabb.

Adatokat szerzett be az egyesület a tanoncok korára, előképzettségére, a próbaidőre és a tanoncszerződés tartamára nézve. Ezek szerint valamennyi gyár a törvény által megállapított 14 éves korban veszi fel a tanoncokat, az előképzettség tekintetében négy elemít kíván 38 gyár, 6 elemít nyolc, néhány középiskolát 7, 4 középiskolát 7 gyár; a tanoncszerződés ideje 3—4 év.

A tanonc keresete a legtöbbet fizető gyáraknál, (leginkább a legnagyobb gyárak):

az I. évben	a II. évben	a III. évben	a IV. évben
naponta 60—80	100—120	140—160	180—200 fillér,
az ennél kevesebbet fizető gyárak javadalmazása			
az I. évben	a II. évben	a III. évben	a IV. évben
naponta 60	80	100	120—140 fillér.

Vannak gyárak, hol nincs kitűzött díjazás, de a tanoncok jutalmat kapnak szorgalmukhoz képest, van olyan gyár, hol a tanoncok nem kapnak díjazást, aminek magyarázata az évkönyv szerint, hogy e gyárba az ott nyert kitűnő és sok más téren is hasznosítható kiképzés miatt a tanoncok mindig oly tömegesen jelentkeztek, hogy e gyár még néhány év előtt is kénytelen volt tandíjat szedni, amitől csupán a legutóbbi időben tekintett el.

Tényleges rendszeres, tehát tanonciskolával is ellátott oly tanoncképzés, melynél a tanoncok külön helyen, külön művezető és előmunkások vezetése mellett iskoláztatnak, csakis három gyárnál van. Az összes többi gyárakban a tanoncok kiképzésüket olyképen nyerik, hogy idősebb munkások vagy előmunkások mellé kiegészítőül osztatnak be és így lassanként válnak önálló munkásokká. E beosztás mellett a tanonc nagyon sokszor szerszámokat és tárgyakat hord ide-oda, de rendszeresen nem tanul; külön tanonccsoporthoz tartoznak, melyben szakszerű kiképzésre törekednek, csak hat gyárnak van, a többi gyárakban erre nincsenek figyelemmel. Külön gyári tanonciskolája van hat gyárnak, a többi gyárak munkásai a községi tanonciskolába járnak. A tanoncok gyári munkaideje kivétel nélkül azonos a gyár többi munkásainak munkaidejével. A tanonciskolákban töltött heti órák tekintetében rendkívül nagy a különbség: 15 órától 3 óráig terjed a heti tanítási órák száma.

A tanonckiképzésre az államgépgyár szerint évenként és tanonconként 30 koronát költenek. A Ganzgyárban 26 koronát. Egy-egy tanonc teljes kiképzési költségét néhány gyár körülbelül 1.000 koronára becsüli. A tanoncok kiképzését a legtöbb gyár rendkívül szükségesnek tartja.

Jelzi az évi jelentés, hogy törekedni fog az egyesület a gépgyári munkásképzés ügyét a tanoncnevelés eszközeivel olyképen előrevinni, hogy jelen anketnek fentebb vázolt eredményei alapján úgy a tanoncszerződés feltételeire, mint a tanoncok elméleti és szervezeti kiképzésére nézve gyáraink részéről általánosságban elfogadható normalitásokat igyekszik megállapítani, gyáraink figyelmét e kérdés rendkívüli fontosságára felhívja és ily irányú törekvéseiket a legmesszebbmenőleg támogatja.

Ankét a gyermekmunkáról. A Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesülete június hó 26-án délután 5 órakor a Társadalmi Múzeum helyiségében Sztérenyi József v. b. t. t. elnöklése mellett folytatta a gyermekmunkáról megkezdett anketjét.

Az értekezleten elsőnek dr. Friedrich Vilmos főorvos szólalt föl, ki rámutatott arra, hogy a magyar állam, éppen akkor hagyja el a gyermeket, amidőn annak az államra leginkább szüksége van, tudniillik akkor, amidőn a gyermek fejlődése leginkább megkívánja az állam támogatását. Kivált a háziiparban és a kisiparban rosszak a viszonyok, míg a nagyiparban jobbak. Szükséges a tanító-ság segítségével, széleskörű adatgyűjtéssel a közönséget közönyéből fölrázni.

A tuberkulózis halandóság csökkenése szempontjából a gyermekmunka visszaszorítása igen fontos. Iskolaorvosokat kellene alkalmazni, akik állandóan figyelik a gyermekeket, kivált a tanonciskolákban volna ez fontos. A munkaidőt a gyermekekre 14—16 év között hat órában kellene megállapítani. Meg kell állapítani végül azoknak a veszélyes iparágaknak jegyzékét, amelyekben gyermekeket nem szabad foglalkoztatni.

Glücklich Vilma szerint ne csak az iparban foglalkoztatott gyermekekre terjesszék ki a gyermekmunka szabályozását, hanem a bármily módon foglalkoztatott gyermekekre. Csak egy oly parlament fog ezen a téren is igazán sikeres alkotásokat végezni, amelyben a gyermekek iránt érzékkel bíró nők fognak ülni.

Dr. Hahn Dezső főorvos a munkásbiztosító pénztárak adataival megvilágítja a fiatalok munkások nagy betegedési és halálozási arányát. Míg a gyermekek és fiatalok halálása Budapesten a keresetképes lakosság halálozásának csak 8%-a, az egész országban 13%-a, addig az iparban foglalkoztatott ifjúkorúak halálása az iparban foglalkoztatottak összhálaozásának 16%-át teszi. A gyermekmunka szabályozásánál a 14 éves korhatár mellett foglal állást. Szükséges, hogy a kisiparra, a háziiparra, a mezőgazdaságra is terjesszék ki a törvényt és a nemzetközi munkásvédelmi magyar egyesület hivatását abban látná, hogy ilyen irányú indítványt tegyen a nemzetközi egyesületnél. Nagyon fontosnak tartja, hogy a törvény végrehajtása gondosan történjék és munkásokat is vonjanak be a végrehajtásba.

Bosányi Endre a munkáltatók megfelelő közreműködését kívánja. Azt véli, hogy a gyermekmunka káraitól túlzottak a fogalmak. Ami a nyugaton megfelel, nem felel meg okvetlenül nálunk is; nyugaton talán az ipar által elcsenevesszedett munkásnak nagyobb védelemre van szüksége, mint a mi ifjú erejű munkásunknak. A nyugati államok munkásvédelme luxus volna nálunk. Elegendőnek tartja a mai ipartörvény intézkedéseit, csak szigorúan végre kellene azokat hajtani.

Katona József tisztiorvos elsősorban a kisipari gyermekmunkások védelmének a szükségét hangsúlyozza. A tanonciskolákban hihetetlen állapotok vannak, mert a gyermekek teljesen kimerülten kerülnek oda. A kör, amelyre a szabályozása a gyermekmunkának kiterjedjen, okvetlen szélesbítendő, a mezőgazdaságot és a kereskedelmi alkalmazottakat is be kell vonni. A tizenkétéves korhatárral beérné, de az alatt föltétlenül tiltva legyen a munka és alkalmassági bizonyítványt is meg kell az alkalmazott gyermektől követelni. A munkaidő hét óra legyen a 15 évig, a 18 évig pedig nyolc óra, de ebbe az iskolában töltött idő is számítassék be.

Kepes Ernő szükségesnek tartaná a tanonciskolákban az egészségügyi oktatást. *Szegedy Maszák Elemér* ipari főfelügyelő szerint az ellen kell küzdeni, hogy a gyárakban a gyermekek életkorát magasabbnak tüntetik föl és így kibujnak a törvény tiltó rendelkezései alól.

Földi Imre a kávé- és vendéglősipar nevében kéri a gyermekmunka megszorítását.

Szterényi József elnök megköszönte az ankéten résztvevők önzetlen buzgó munkálkodását. Majd nagyszabású, világos, áttekinthető formában az összefoglalta összes az ankét során felhangzott javaslatokat. Azokat a választmány elé fogja terjeszteni, hogy a magyar egyesület mindazt, ami megvalósítható e javaslatokból, a legnagyobb mértékben képviselhesse a nemzetközi egyesületben.

Az előző ülésen dr. Fereczki Imre által elmondott beszédet külön cikkben közöljük. Dr. Fereczki a következő javaslatokat terjesztette elő:

I. Mindaddig, amíg a gyermekmunka az ipartörvény revíziója alkalmából, vagy külön törvényben újabb szabályozást nem nyer, kívánja az egyesület, hogy az 1884. évi XVII. t.-c.-ben foglalt ipartörvény 115. §-ának 4. és 5-ik pontja az eddigi miniszteri rendeletek értelmében értelmezendők és az iparfelügyelők, valamint a közigazgatási hatóságok a 8, illetve 10 órás maximális keretnek szigorúbb ellenőrzésére és a büntetéseknek egyéni esetenként való kiadására utasíttassanak. Kívánja továbbá a veszélyes iparágak jegyzékének legalább a 14 éves korhatárig érvényes kibocsátását. II. Kívánja az egyesület a gyermekmunka sürgős újabb szabályozását, amelyre nézve a következő irányelveket tartja követendőnek: 1. Tekintettel az iskolázatásra vonatkozó törvényünkre, a gyermekek ipari foglalkoztatásának alsó korhatára 12 évben állapítandó meg. Egészségügyi és kulturális követelménynek tartjuk azonban, hogy az alsó kor-

határ mielőbb 14 évre emeltessék fel és ezért sürgetjük a népiskolai törvényünknek olyatén módosítását, hogy azokban a községekben, amelyek kötelezőleg elrendelik a 14 évig való iskoláztatást, az ipari foglalkoztatás alsó korhatára szintén 14 év legyen. 2. Az ipartörvényen kívül eső mindennemű gyermekmunkát, illetőleg külön gyermekmunka-törvényt kívánunk a német 1903. évi Kinderschutzgesetz és 1911. évi december 20-áról kelt Hausarbeitsgesetz mintájára. 3. A védett kor alsó határa 18 évben állapítandó meg. A munkaidő és a továbbképző vagy szakiskolában eltöltött idő — beleszámítva a jelenlegi ipartörvényben megállapított munkaszüneteket — 12—14 éves gyermekmunkásokra nézve 8 órát, a 14—18 éves fiatalokéakra nézve pedig 10 órát meg nem haladhat. E rendelkezések kijátszása oly módon, hogy a vállalkozó a maga vagy mások számlájára az üzemében maximális ideig dolgozó munkásokat otthon is foglalkoztatja, különös szigorral büntetendő. 4. A fiatalokat éjjel egyáltalán nem szabad foglalkoztatni, kivételeknek helye nincs. 5. Megállapítandó amaz iparágak lajstroma, amelyek rendkívüli hőség, por, gáz és gőz fejlődése, vagy túlerőtetés folytán a fiatalok egészségét veszélyezteti. A veszélyes iparágakban fiatalokat egyáltalán nem szabad foglalkoztatni. 6. Kívánjuk az eddigi büntetési szankcióknak fölemelését, egyéni esetenként való kiszabását és az ellenőrzés hatályosságának fokozását. 7. Azokban a községekben, amelyekben a tanoncok szakirányú továbbfejlesztéséről gondoskodás történik, a kereskedelemügyi miniszter elrendelheti a fiataloknak a félnapos rendszer szerint való foglalkoztatását oly módon, hogy hetenként 3 napon át a munkaidő fele a továbbképzésre, illetve a testnevelésre legyen fordítható. III. E törvényhozási, illetve kormányzati intézkedéseken kívül a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesülete a hazai községekkel szemben a gyermek és fiatalok munkások érdekében a következő óhajokat fejezi ki: a tanonciskolák szakirányú iskolákká építendőik ki, a nép- és tanonciskolákban iskolaorvosok alkalmazandók, akiknek kötelessége, hogy állandóan a fiatalok élet- és munkaviszonyaival foglalkozzanak, pályaválasztás esetén tanácsot szolgáljanak. A munkaközvetítéssel kapcsolatban a tanoncközvetítés is orvosi szakközégek bevonásával szervezendő. Gondoskodjanak a községek arról, hogy a fiatalok hetenként egy fél napot délelőtt vagy délután tornával, játékkal vagy vándorlással töltsenek, iparkodjanak ama fiatalok lakás- és ételmezésének javítására, egyszerű legényszállók, alkoholmentes éttermek létesítése útján, akik nincsenek szüleiknél, munkaadójuknál vagy rokonuknál ellátásban.

Rendelet a nők éjjeli munkájáról. Az iparüzemekben alkalmazott nők éjjeli munkájának eltiltásáról szóló 1911. évi XIX. t.-c. 4. §-a felhatalmazza a kereskedelemügyi minisztert arra, hogy oly üzemekben, melyek gyors romlásnak alávetett nyersanyagokat vagy félgyártmányokat dolgoznak fel, a nőalkalmazottak éjjel való foglalkozását az idézett törvénytörvényben és az erre vonatkozólag kiadott rendeletben megállapított feltételek alatt megengedje.

Az e felhatalmazás alapján a selyemgubóraktárakra vonatkozólag a kereskedelemügyi m. kir. miniszter 2.963. eln. sz. a. a következő rendeletet adta ki:

1. §. A selyemgubóraktárakban a selyemgubó beváltásának tartama alatt, minden év június és július havában összesen legfeljebb hat hétig nőmunkások a selyemgubók fojtásánál, szárításánál és raktározásánál éjjel, vagyis este 10 órától reggeli 5 óráig terjedő időben is foglalkoztathatók. Ez az engedély nem vonatkozik azokra a nőkre, akik 16-ik életévüket még be nem töltötték, akik külsőleg felismerhető terhes állapotban vannak vagy orvosi bizonyítvánnyal igazolják, hogy az éjjeli munka reájuk vagy a születendő magzatra nézve veszélyes, akik hét hónapnál nem idősebb csecsemőjüket maguk szoptatják s végül a gyermekágyas nők éjjel való foglalkozására a szülés után hat hétig.

2. §. Az e rendelet 1. §-ában említett üzemekben, a nők éjjel való foglalkoztatásának tartama alatt a nőmunkások munkaideje hetenként összesen hatvanhat óránál, az éjjeli munkaidő a munkaközi szünet beszámítása nélkül, naponként 10 óránál több nem lehet és a nőmunkások az 1884: XVII. t.-c. 117. §-ának első bekezdésében megállapított munkaközi szüneteken felül a munka befejezésétől számítva egyhuzamban, megszakítás nélkül legalább 11 órai pihenő időt kell biztosítani.

3. §. A munkaadó köteles a nők éjjel való foglalkoztatásának tartama alatt az üzemben foglalkoztatott nőmunkások nevét, életkorát, 24 óránkénti munkaidejüknek és a részükre biztosított munkaközi szüneteknek kezdetét és végét,

úgyszintén a napot, illetőleg a napokat, amelyeken nőmunkások éjjel is dolgoznak, a nőmunkások éjjel való foglalkoztatásának megkezdése előtt az illetékes kerületi kir. iparfelügyelővel közölni.

4. §. A munkaadó köteles a nők éjjel való foglalkoztatásának tartama alatt az üzemben foglalkoztatott nőmunkások nevét, életkorát, ezek 24 óránkénti munkaidejének és a munkaközi szüneteknek kezdő és végpontját, valamint a napot, illetőleg napokat, melyeken az éjjeli munka végeztetik, jegyzékbe foglalni és a jegyzéket, valamint ennek a rendeletnek a szövegét azokban a helyiségekben, melyekben a nőmunkások éjjel is dolgoznak, könnyen olvasható módon kifüggeszteni.

5. §. Az e rendeletben foglaltak megtartásának ellenőrzésére nézve az 1911 : XIX. t.-c. 11. §-ában és az idézett törvénycikk végrehajtása tárgyában 1911 évi december hó 19-én 7.163. eln. szám alatt kiadott kereskedelemügyi miniszteri rendelet 31—33. §§-ban foglalt rendelkezések, Horvát-Szlavonországban az ott e részben érvényben álló rendszabályok megfelelő módon alkalmazandók. Az e rendelet ellen vétők az 1911 : XIX. t.-c. 12. §-a értelmében büntetendők.

A székesfőváros szociálpolitikai programja. Közöltük már, hogy a székesfőváros szociálpolitikai bizottsága megállapította a programot, amelyet a székesfőváros szociálpolitikai téren követni kíván. E program a következő:

1. Társadalmi statisztika a vagyontalan néposztályok helyzetéről. *Ennek keretében:* Háztartási felvételek a munkások, altisztek, *kishivatalnokok* és városi alkalmazottak köréből; lakás egészségügyi felvételek, ipari szociális felvételek (pl. otthoni munka) stb. 2. Lakásügy. *Ennek keretében:* az építési program meghatározása, kislakások, népszállók, népházak, szükséglakások és menhelyek kezelése, lakáspiaci statisztika az egy- és kétszobás bérbeadó lakások folytagos nyilvántartása alapján, a lakásfelügyelet újjászervezése és központi irányítása, békéltetés és közvetítés vitás lakbérleti ügyben, a központi lakásegyesület ügyei, a lakáshivatali ügyek, a közép- és munkásosztály szervezetei részéről létesítendő kislakások és lakástelepek támogatása.

Az ügyosztály közvetlen feladatai: lakó- és lakásnyilvántartó a községi lakásokról, lakás egészségügyi felvételek, lakásfelügyelők nevelése, a lakáshasználati szabályzat és a lakásközvetítési szabályzat megállapítása, a férfi és női ágybérők különválasztása, a népszállók szaporítása, a lerombolandó városrészekből kilakoltatottakról való gondoskodás, diákszállók, egészségtelen házak átvétele és kijavítása, új városi területek szabályozása a közhasznú lakásépítés céljára, országos lakásügyi kongresszus előkészítése.

3. A nép élelmezését előmozdító társadalmi szervezetek ügyei (pl. munkásfogyasztási szövetkezetek és alkohol nélküli éttermek). 4. Hatósági tanácsadók vagyontalanok számára (a jogi és közigazgatási, valamint az orvosi tanácsadás, kivált a tüdővész és alkoholelleses küzdelem céljaira). 5. A nép egészségügyét előmozdító intézmények. *Ennek keretében:* családi kertbérletek a székesfőváros földjein, parkok, játszótérek, erdei üdülőtelepek és iskolák, kerti és mezei foglalkoztató telepek, dispensairek, népfürdők és iskolafürdők. 6. Anya- és gyermekvédelem: kerületi anyaotthonok és csecsemődispensairek, központi csecsemőintézet (kórház jellegű csecsemőotthon), hatósági dajkaközvetítők, állandó testi vagy szellemi fogyatkozásban szenvedő gyermekekről való gondoskodás (óvoda siketnémák számára, nyomorék gyermekeket foglalkoztató intézet, kezdő ideg- és elmebetegeket gondozó intézet, kifejezetten hülyék, valamint epileptikus gyermekeket ápoló intézet, a gyógyíthatatlan gyermekek külön intézeti gondozása), tüdővésztes gyermekek mentése (dispensairek, népszanatóriumok, üdülőtelepek, stb.), a gyermekkinzások és a gyermekek gazdasági kizsákmányolása elleni küzdelem, az árvák modern ellátása, a züllött és züllés veszélyének kitett gyermekek mentése, a gyermekvédelemmel foglalkozó hatóságok és társadalmi szervezetek munkájának központi irányítása, illetve ellenőrzése. 7. Gazdasági népnevelés. *Ennek keretében:* az ismétlő (gazdasági és háztartási) iskolák, iparostanonciskolák és tanfolyamok, a technikai rajz-, ének- és zeneoktatás egységes irányítása és továbbfejlesztése, önálló épületben elhelyezendő iparostanonciskola a nappali oktatás céljaira, tanoncotthonok létesítése, részben az előbb említett épülettel való kapcsolatban, iparostanonc előkészítő iskola; a tanoncok testi és szellemi nevelésének továbbfejlesztése (tornázás, játék, szakirányú tankönyvek pályázat útján való beszerzése, az állampolgári oktatás kiépítése, a magasabb elméleti képzettséggel ipari pályára lépett tanoncok megfelelő elméleti oktatása, olvasótermek, énektanítás, ifjúsági egyesületek), a munkaadók bevonása az iparos-

tanonciskolai életbe, a fiú- és leánytanonciskolák fokozatos szakirányú tagozása (a műhelyoktatás kiépítése, lehetőleg csak szakképzett tanítók alkalmazása), a tanonciskolai és háztartási tanítókat és tanítónőket képző rajzszakipari és szlőjd-tanfolyamok, háztartási leány- és illetőleg ipari irányú fiúismétlő iskolák (berlini pamutmunka, piperekosár és sásfonó, gépkötő tanfolyamok, kosárfonás, faeszközök készítése, virágkertészet stb.), szlőjdoktatás elemi iskolákban, fa- és fémipari kézügyesítés a polgári fiúiskolákban, az iparrajziskolai tanműhelyek és tanfolyamok szaporítása, az inasotthonba felvett inasoknak mesterlegényekké kiképzése, az ipari pályaválasztás gazdasági és egészségügyi irányítása, szoros kapcsolat teremtése a népiskola, a tanoncközvetítés és az ipari munkaadók közt, az ipari pályára készülő ifjúság útbaigazítása végett. 8. Kulturális népnevelés. *Ennek keretében:* a fővárosi könyvtárat és népházat magában foglaló új közművelődési intézet, városi fiókkönyvtárak és hírlapszobák, a szabadoktatás intézményeinek ügyei, a fővárosi muzeumok ügyei, színházügyek.

II. Munkásügyi szociálpolitika. *Ennek körébe bevonandó:*

A) A dolgozó munkások védelme és *ennek keretében:* az emberséges munkabér- és munkaidő biztosítása a közszállításoknál. Fővárosi központi békéltető hivatal. A munkásügyi törvényhozás véleményezése, illetve sürgetése. A munkások érdekképviselői ügyei (munkáskamarák, szakszervezeti otthonok, stb.) A nemzetközi munkásügyi egyesületek és kongresszusok munkájának állandó szemmel tartása. B) A munkanélküliek gondozása. *Ennek keretében:* a munkanélküliség statisztikai kiépítése (folytatólagos felvétel a szakszervezetek, munkaközvetítő intézetek és a munkásbiztosítási pénztárak bevonásával, egy időpontra vonatkozó városi felvételek). A munkaközvetítés községecsítése, paritásos alapra helyezése és szakirányú kiépítése. A közmunkák és közszállítások szabályozása a munkanélküliség enyhítése szempontjából. A munkanélküliek közvetlen segítése (pénztámogatással, inségmunkával). C) A főváros közvetlen munkásainak gondozása. *Ennek keretében:* munka- és életviszonyaiknak állandó szemmel tartása. A bér- és munkaviszonyok rendezése. A fővárosi munkások aggkori és rokkantbiztosítása. Munkásjóléti üzemi intézmények. Munkásválasztmányok. A bérfizetés napjának hétköznapra áttétele.

Nyolc órás munkanap a sütőiparban. Németországban a sütőiparban az 1911. év végén 185 üzemben volt szerződésileg a 8 órás munkanap megállapítva. Az első lépést ebben a tekintetben a fogyasztási szövetkezetek központja tette meg, mely először kötött a nyolc órás munkanapra vonatkozólag az egész birodalomra kiható érvénnyel szerződést. Ezt követték a magán nagy üzemek. A kis üzemekben azonban még sok helyen a szövetségtanács által rendeletileg megállapított 12 órás munkanapot is keresztülvihetetlennek tartják.

Új védőkészülék körfűrészeken. Körfűrészekenél darabok visszaugrása folytán szakadatlanul történnek balesetek. Ezeknek kikerülésére különféle védőkészülékeket készítettek már és még mindig kutat a találmányosság újabb készülékek és berendezések után. Legutóbb egy casseli esztergályos mester az ottani iparfelügyelőket jelentése szerint egy védőkészüléket tervezett és védjegyztetett, amely alkalmasnak látszik a készülő darab visszaugrásának megakadályozására. Két, egymásra merőlegesen eltolható támasztékra alkalmazott vasból való lábból áll, amelyek egy rúgó által annyira lehúzhatók, hogy a fűrészbe bevezetett fadarabot súrolják.

Ólomfehér és prémium. A német birodalmi gyűlésen a pálinkaadó-novella tárgyalása alkalmával, amely novella a vegyipar termékeinek egész sorozatára prémiumot állapít meg, Davidsohn képviselő azt követelte, hogy az ólomfehéret, amelynek feldolgozását tulajdonképpen teljesen el kellene tiltani, ezen kedvezményből ki kell zárni, hogy ezzel is támogassák azt a törekvést, hogy a mérges hatású ólomfehéret valamely pótló anyaggal helyettesítsék. Svédország és Báden már is meg vannak ólomfehér nélkül. A birodalmi gyűlés a munkások egészségének megvédése érdekében egyhangulag hozzájárult ehhez az indítványhoz.

A bányákban és gyárakban alkalmazott biztonsági berendezések rongálóra vagy elpusztítóira a német büntetőtörvénytervezet a következő szakaszt tartalmazza:

Aki bányákban, gyárakban vagy más hasonló üzemekben, amelyekben munkások oly módon vannak foglalkoztatva, hogy ezáltal életük veszélyben

foroghat, olyan berendezéseket, amelyek az üzem biztosítására, különösen a munkások életének védelmére szolgálnak, szándékosan szétrombol, vagy egyébként használhatatlanná tesz, működésen kívül helyez, vagy egy fönnálló kötelességgel szemben nem hozza működésbe és ezáltal az emberek életére veszedelmet idéz elő, fogházzal, börtönrel vagy különösen súlyos esetben fegyházzal büntetik. Ha a cselekmény hanyagságból követtetett el, a büntetés egy évig terjedhető fogház vagy börtön, vagy 3000 márkáig terjedhető pénzbírság.

Robbanás celluloidfésűk csomagolásánál. Súlyos következményű robbanás történt egy celluloidgyárban tengerentúli szállításra szánt celluloid fésűknek faládjába való csomagolásánál. A láda vékony cinkpléhvél volt bélelve. Ennek a bélésnek a fődéllel való összeforrasztásánál valószínűleg egy csöpp ón folyt be a ládjába a forrasztásnál használt anyagból és meggyújtotta az árút. Füst tódult elő és csakhamar oltási kísérletek tétettek vízzel, aminek azonban nem volt eredménye. Mintegy 5 perc múlva nagyon heves robbanás következett be, melynél 8 személy részben súlyos sérülést szenvedett és a ház is meggyulladt. A forrasztás nagyon szakszerűtlenül történt, elrendeltetett tehát, hogy jövőben hasonló forrasztás csak mérsékelten melegített forrasztó-vassal és nem lámpával történhetik és a forrasztási terület alá tűzmentes anyagot (pl. asbestlemezt) kell helyezni.

A japán gyári törvény, amelynek hatálybalépése eredetileg 1911-re volt tervezve, de mely azután a kormány takarékoskodása miatt halasztást szenvedett, végrehajtásának előmunkálatai teljes folyamatban vannak. Amint Oka, a mezőgazdasági és kereskedelmi kerület iparirodájának igazgatója a »Japan Advertiser« egy munkatársával közölte, az ipariroda az elmúlt évben egy magasabb rangú hivatalnokot küldött Európába és Amerikába tanulmányútra, akinek az volt a feladata, hogy a gyári törvények alkalmazását és általában a munkaviszonyokat tanulmányozza. A hazájába az utóbbi hetekben visszatért hivatalnoknak jelentése ez idő szerint birálat alatt áll. A legközelebb összeülő országgyűlés elé indítványt terjesztenek, hogy a legsürgősebb előmunkálatok költségeire hitelt engedélyezzen. Oka igazgató reméli, hogy az új törvény egy év alatt életbe lép.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

Forradalmi mozgalom az orvosi hivatásban. Elbeszélésekben és regényekben sokszor volt szó az öreg házi orvosról, a család barátjáról, ki mint rokon a családhoz tartozott és a kire a családban örömben-búban számítani lehetett. Ez a típus kihalt és előreláthatóan nem is fog visszatérni. Nem is illik többé a mi józan, hüvös és számító korunkba. Ha úgy tetszik, első sorban a mi kapitalisztikus gazdasági viszonyainknak lett az áldozata. Hol találni még orvost, ki eltekinthetne attól, hogy munkájáért számlát küldjön, ki mint azelőtt várna, míg a »hálás páciensek« honoráriumát az ő általuk megállapított összegben, mint tiszteletdíjút lakására küldik. Az előbbi baráti viszonyból orvos és család közt szerződéses viszony lett, melyben a munkateljesítményt és annak ellenértékét ép oly gondosan mérlegelik, mint minden más munkaviszonyban. A mai orvosok sokszor panaszkodnak, hogy viszonyuk a családhoz nagyon is józan, prózai és ehhez a modern törvényhozás is sokban hozzájárul. A felelősségről szóló törvények hivatásos tévedéseknél súlyosabban terhelik az orvost, mint azelőtt és nem engedik, hogy tiszta baráti viszony jöjjön létre. Másrészt azonban új tere nyílik a tevékenységnek, mely az »öreg házi orvos«-t ismét szerephez juttathatja. Ez a betegségek megelőzésének és az egészséges test ápolásának mindjobban fejlődő kérdései. Azon elv értelmében, hogy jobb és könnyebb a betegséget megelőzni, mint gyógyítani, a mai orvos hivatott arra, hogy hygienicus-prophylacticus téren működjen és feladata, hogy páciensei érdekében az orvosi hivatás ezen ágát elsajátítsa és fejlessze.

A börtuberkulózis (lupus) leküzdése. Már évek óta belevonták a tartományi biztosító pénztárak feladataik körébe az ezen borzasztó és elijesztő betegségben szenvedők gyógyítását. Hogy a gyógyító eljárások összességéről és az elért eredményről a nagy közönség is tudomást vehessen, a gyógyításoknak az 1905–1910-ig terjedő statisztikájában most először vannak az e betegségre vonatkozó adatok közölve. Ez adatok szerint 1909-ig 179 beteget gyógyítottak 233.000 márka költséggel, míg az 1910-ik évben 189 egyént 79.000 márka költ-

séggel. A kezelés, mely e szerint nagyon költséges, esetleg sok hónapra is terjedhet. A biztosító intézetek az eredményekkel meg vannak elégedve. Különösen áll ez a württembergi biztosító-intézetről, mely mindeddig legtöbbet adott ki e célra. A schleswig-holsteini biztosító-intézet ez irányú, éveken át folytatott kísérleteivel nincs megelégedve, míg a közvetlen szomszédságában levő »Hansa« városok biztosító intézete eredményeit, mint nagyon kielégítőket jelzi. E biztosító-intézet által berendezett lupus-gyógyintézet vezetője dr. Wichmann, hamburgi orvos, nemrég igen érdekes előadást tartott a lupusról, ennek társadalmi jelentőségéről és hathatós leküzdéséről.

A csecsemővédelem Németországban. A Charlottenburgi Augustza Viktória császárné-ház fentartási költségeihez való hozzájárulás fejében a belügyminiszterium költségvetésébe 60.000 M. vettek be. Ez az intézmény mint tudományos intézet és mint gyakorlati mintaintézet a csecsemőhalandóság leküzdésével tartozik foglalkozni. A birodalmi gyűlés tárgyalásán örvendetes módon tűnt ki, hogy nemcsak minden párt hajlandó volt ennek a tételnek az engedélyezésére, hanem még tetemes emelését is kívánták. A szociáldamokrata szónok elismerte az Augustza Viktória-ház érdemeit és eredményeit. De ilyen intézményt nem volna szabad, mint ahogy ma történik, magánjótékonyagra utalni, hanem költségeit teljesen az államnak kellene viselni és a birodalmi egészségi hivatalba kellene bekapcsolni. Ahhoz viszonyítva, hogy pl. Berlin 440.000 márkát állított be költségvetésébe a csecsemővédelem céljaira, az állam által előirányzott 60.000 márka nagyon is kicsi tétel. A haladó néppárt és a nemzeti szabadelvűpárt képviselői is hangsúlyozták a csecsemő-halandóság leküzdése tekintetében a legkülönbözőbb intézkedések szükségességét, az anyák szoptatásának elősegítését, jobb szülésznőképzést, a törvénytelen gyermekek gyámrendszerének szabályozását és annak a reményüknek adtak kifejezést, hogy jövő évre erre a célra sokkal jelentékenyebb tételt irányoz elő a kormány.

Gyermekkertek. Chicago példájára ma már New-York sem hanyagolja el az ifjúság testi fejlődését. A legnépesebb negyedekben is gondoskodás történt arról, hogy az iskolás gyermekek kertekben, a szabad levegőn tölthessék idejüket. A yankee praktikus gondolkodása legyőzte a zsufolt városokban a nehézségeket, megteremtette a gyermekek üdülésére szolgáló kerteket, a »gratte-cielt.« A gyermekek testi fejlődése érdekében sok egyéb is történik New-Yorkban. Építettek egy házat, illetve helyesebben házvázat (falai ugyanis nicsenek), csak a vasoszlopok vannak. E ház kizárólag a gyermekek testi fejlődését szolgálja. A pincében uszoda, a földszinten valóságos kert kisgyermekeknek megfelelő berendezésekkel, tejkereskedéssel, hol a sterilizált »five o'clock milk« kapható. Az első emeleten vannak az értekezletek, hangversenyek és előadások a gyermekek részére. A II. és III. emelet a tizennégy éven alóli gyermekeknek van fentartva, a testgyakorlásokhoz szükséges összes szerek nagy tömegben vannak itt felhalmozva. A felsőbb emeletek különösen a tizennégy évesnél idősebb fiúk és lányok részére szolgálnak a szórakozás minden fajtájával.

Új tapasztalatok a fényfürdőkről. Azt a kérdést, hogy min alapul tulajdonképpen a fényfürdők hatása, igen találóan oldotta meg dr. Hasselbach, a kopenhágai »Finsen intézet« orvosa. Szerinte a fény sugarak hatását kizárólag azoknak a bőrre kifejttet hatásával magyarázhatjuk. Ismételt sugárzás után a bőrnek vérrel való túltelődése lép fel, a mivel egyidejűleg a mélyebb szervekben a vérmennyiség csökken, az orr és torok nyálkahártyái szárazak lesznek. A közérzés javul, sőt a kedélyhangulat is befolyásoltatik, a mennyiben labilis kedélyű egyéneknél a fürdők használata után a kedélyegyensúly helyreáll. A nagyobb vérteltség következtében a bőr jobban tápláltatik és ezért nagyobb az ellenálló képessége hideggel és léghuzattal szemben. A fényfürdők az által, hogy a belső szerveket a vérteltségtől mentesítik, igen hatásosak szívbajoknál, billentyűbántalmaknál, szivizomelfajulásnál és szivgyengeségnél, továbbá oly betegségeknek, melyeknél a vérkeringés meg van zavarva, mint tüdőtágulásnál és idült bronchiális katarhusnál. Rheumatismusnál is alkalmazzák a fényfürdőket, valamint neurastheniánál is. Ennél a betegségnél javítja az alvást, növeli a psychikus kitartást és a közérzést kedvezően befolyásolja. Oly betegekre, kiknek szívműködése gyenge, az izzadás az izzófényfürdőben semmiképpen sem veszélytelen. Azért arra igyekeztek, hogy oly fürdőt szerkesztsenek, mely kevésbé erőlteti meg a szervezetet, mint az eddigiek. Az ívlámpa nem honosodhatott meg, mert a szekré-

nyek túlgyorsan melegednek fel. Jelentős ujitást képez a Wulff-féle fényfürdő, melynél sokkal intenzívebb sugárzás állítható elő, mint a közönséges fényfürdőben. Azonkívül csak igen kis része vész el a sugaraknak a fürdőző mellett a szekrény belsejében és szolgál ennek a felmelegítésére. Alacsonyfoku vezetett hőnél hiányzik az izzadságelválasztás és ezért az eljárás szivbajosokra kiméretebb. A pulzusszám és hőmérséklet nem emelkedik annyira, mint a közönséges fényfürdőknél és az izzadási procedura időtartama a kétszeresre is felemelhető.

Alkoholizmus és munkásvédelem Ausztriában. Az osztrák munkaügyi tanács egy albizottságot küldött ki az alkoholizmus leküzdésének a munkásvédelem szempontjából való tanulmányozására és javaslat kidolgozására. Az albizottság feladatának meg is felelt. Prof. dr. Schwiedlandnak a bizottság munkálatairól szóló jelentése a munkások alkoholizmusára vonatkozó megfigyeléseknek egész seregét tartalmazza és az alkoholizmus leküzdésére igen sok indítványt foglal magában. A jelentés különös figyelemre méltatja, az alkoholnak a munkásság körében való szociális és gazdasági hatásait, nevezetesen a munkaképesség csökkenésének vagy az akarat megbénulásának a keresetképesre gyakorolt befolyását, a kiadások megnövekedését és az iszákosoknak és utódaiknak testi romlását. Schwiedland professzor a baj elleni szereket négyféle eszközzel véli legyőzhető: oktatás, a csábító alkalmak megszüntetése, tilalmak és jutalomdíjak kitűzése által. Az alkoholizmus leküzdésére külföldön használt eszközök méltatása után a jelentés szerkesztője a következőkben terjeszti az osztrák kormány elé az alkoholizmusnak a munkásság körében való leküzdésére szolgáló javaslatait:

A törvényhozás terén magvalósítandó: 1. a házi használatra égetett pálinka megadóztatása; 2. az égetett vagy erjesztett szeszes italok 18 éven alóli egyének részére való eladásának eltiltása; 3. a korcsmai hitelből származó követelésekhez fűződő kereseti jog megtagadása és a korcsmákban kötött jogügyletek érvénytelenségének kimondása; 4. a heti bérfizetés kötelezővé tétele, ami esetleg utólagos elszámolásra adott előlegként valósítandó meg; 5. a munkásbiztosító pénztáraknak felhatalmazása, hogy az ivási szokások elleni preventív intézkedésekre kiadásokat tehessenek; 6. az ifjúsági absztinens egyesületek törvényi szabályozása.

A közigazgatás terén kívánatos: 1. az alkoholelles oktatásnak a tanítóképzőkben, a nép-, polgári-, ipar- és középiskolákban való kötelezővé tétele; 2. a hadsereg és haditengerészet legénységének az alkohol káros hatásáról való kioktatása; 3. az alkoholelles egyesületek hathatós anyagi támogatása; 4. az italmérési engedélyek korlátozása és az alkoholmentes éttermek, népházak vagy mozgó-kocsomák engedélyezésének megkönnyítése; 5. a tej, kávé és hűsítő italoknak a pályaudvarokon való poharankénti eladásának behozatala; 6. a munkaközbeni alkoholfogyasztásnak állami üzemekben való eltiltása és tej-, kávé- és teakonyhák felállítása, valamint ásványvizeknek beszerzési vagy önköltségi áron való eladása; 7. az alkoholfogyasztás magánvállalatok munkarendjében való eltiltásának követelése; 8. az üvegsör és a pálinka zárt üvegekben való eladásának engedélytől való függővé tétele; 9. a korcsmáknak szombat délután 4 órától hétfő reggel 8 óráig való bezárása az összes ipari és bányatelepeken és azokon a helyeken ahol a bányamunkások fizetésüket kapják, ott pedig, ahol a bérfizetés nem szombatra esik, ezenkívül még a bérfizetés délutánján való kocsmazárás és a táncmulatságoknak ilyen napon való megtartásának korlátozása; 10. a bányamunkálatoknál, forgalmi üzemeknél és a betegápolásnál való alkalmazásnál az absztinens előnyben részesítése.

Schwiedland professzornak az albizottság által elfogadott javaslati nem-sokára a munkaügyi tanács plenáris ülése elé kerülnek.

Munkahygiene a nyerges- és bőröndös iparban. A nyereg- és pénztárcakészítő munkások németországi szervezetének vezetősége egy újabb jelentésben 1910. év őszén gyűjtött vizsgálati anyaga alapján érdekesen világítja meg ezt a kérdést. A vizsgálat 669 üzemre terjeszkedett ki, amelyekben 1.375 helyiségben összesen 9.748 férfi és 1.747 nő munkás dolgozott. A munkahelyiségek nagyságának vizsgálatakor kitént, hogy 156 üzemben, amelyekben 2.006 személy dolgozott, egy munkásra 15 kbméter és még ennél is kevesebb levegő jutott és 40 olyan helyiség volt, ahol az egy munkásra eső levegő 10 kbm.-nél is kevesebb volt. A tudomány mai állása szerint azonban ez a levegőmennyiség kevés, mert ennél a munkánál a porképződés rendkívül nagy. A szerző számos szociálhygiénikust idéz. Köztük prof. dr. Th. Sommerfeldet is és végül arra az eredményre jut, hogy egy munkásnak legkevesebb 30 kbm. levegőre van szüksége. E követelmény

mellett azonban a helyiségeknek több mint fele nem felelne meg. A helyiségek magasságára vonatkozó eredmények éppen ilyen kedvezőtlenek. E tekintetben legrosszabbak a viszonyok a pénztárcaiparban. A munkások sűrű elhelyezése a fertőző betegségek terjedését nagyban előmozdítja. A helyiségek takarítására vonatkozó eredmények két csoportba vannak foglalva a szerint, amint a takarítás szárazon (kisöprés) vagy benedvesítés mellett (felmosás) történik. Megállapították hogy 609 üzem közül 102, amelyekben 1642 személy dolgozik, nem lett naponta takarítva. A porfejlődés okozta hátrányokat még jobban előmozdítja az, hogy az üzemek 41·4%-ában, amelyben az összes személyzet 42·2%-a dolgozik, a kisöprést a munkaidő alatt végzik. A por lerakódására és a fertőző betegségek terjedésére befolyással van az, hogy az üzemeknek csak 13%-ában mossák fel a helyiségeket hetenként, az üzemek további 2%-ában csupán 2 hetenként, végül 322 üzemből a helyiségek teljesen bizonytalan időközökben lesznek felmosva. 111 üzemből a helyiségeket sohasem mossák fel. Az árnyékszék viszonyok szintén rosszak. Az árnyékszék tisztítása rendetlen, legtöbb helyen nincs vízőblítés. Ami a mosdó felszereléseket illeti, azok a legtöbb üzemből hiányoznak. Szappan és tűrülködő nem igen áll rendelkezésre, csupán a bőrárú előállításával foglalkozó vállalatok fordítanak erre figyelmet. A befejezésben a könyv szerzője rámutat arra, hogy a nyereg- és pénztárca iparban foglalkoztatott munkások között nagyon sok a tüdőbajos és különböző statisztikai adatokkal igyekszik bizonyítani az egészséges munkahelyiségek szükséges és sürgős voltát.

Zinóbermérgezés különös esetét észlelte dr. Rosenberger Münchenben. Egy leány fél év előtt megbetegedett, a betegség fejfájással, idegzavarokkal kezdődött, azután szájpenész lépett fel, a hőmérséklet néha este a 38°-ot meghaladta. Ágyban való fekvés és diéta mellett a zavarok megszűntek, csak nagy bágyadság és vérszegénység maradt vissza. A kikérdezésnél kitűnt, hogy a leány azelőtt szorgalmasan festett és sokat használt vörös festékeket. A munkaterem ugyan tágas volt, de jól volt fűtve, festékpórák szállottak a szoba sarkaiban. Különösen sok vörös festéket használt az illető egy ruha számára, mely Szt. Borbála egy nagy szobra számára készült. A festéket előzőleg mindig melegítette. Dr. Rosenberger nem kételkedett abban, hogy a betegnél a tartózkodás egy oly teremben, melyben sokat dolgoztak zinóberrel, — mert kétségtelenül ez volt a vörös festék, — heveny higanymérgezést okozott. A melegítés alkalmával fejlődött kénes savat a festőiskolában érezhető más szagok miatt nem vették észre, a higany pedig a beteg testébe jutott, hol szájgyulladást, mirigydaganatot és valószínűleg vesegyulladást is okozott. Azáltal, hogy a festőiskolában a beteg munkáját beszüntette és diétával ezen zavarok megszűntek. Még azoknak sem, kik szórakozásból teszik azt, mi másnak kenyérkereset, szabad megfélemlkezni arról, hogy az ily mulatozások az egészséget komolyan megátalmadják.

Az elmeengedőkről való gondozás szabályozásáról Stuart képviselő nemrégiben törvényjavaslatot terjesztett az angol alsóház elé. Ugyanebben a tárgyban az angol belügyi kormány is beterjesztett egy törvényjavaslatot. Mindkét javaslatot együttesen fogják tárgyalni. A gondoskodás elmebetegre és hülyékre egyaránt ki fog terjedni. Ezek a szellemi rokkantok védve lesznek mások kizsákmányolása ellen, de másrészt a társadalom is meg lesz védve ellenük. A lelki rokkantok (mental deflection) az eddiginél nagyobb számban fognak intézeti ápolás alá kerülni, a törvény azonban egyúttal gondoskodik arról is, hogy ez internálással ne történhessenek visszaélések. E végből minden internálást gondos hatósági vizsgálatnak kell megelőznie, az összes állami és magánintézetek pedig szigorú felügyelet alá kerülnek. A szükséges intézetek felállítására és fentartására a parlament évente 150.000 fontot szavaztat meg. A lelki rokkantok részére külön állami felügyelő hatóság szerveztetik, amelynek 6 tagja van, köztük mindig egy nő. Minden vidéki hatóság mellett szintén szerveznek ilyen gondozó hatóságokat, amelyeknek szintén van egy nő tagjuk. A fajhygiene szempontjából különös jelentőséggel bír, hogy az, aki a törvény szerint elmeengedő egyénnel tudva házasságot köt, bűncselekményt követ el. Azok is büntetőjogi üldözés alá esnek, akik ilyen házasságkötést lehetővé tesznek vagy túrnek. A büntetés 2 évig terjedhető fogház; 3 hónapig terjedhető fogház vagy 20 fontig terjedhető pénzbüntetés jut ki annak, aki elmeengedőknek alkoholikus vagy egyéb narkotikus italt ad el.

...	JOGGYAKORLAT	...
-----	---------------------	-----

MUNKAVISZONY.

Szabályszerűen be nem jelentett tanonc és munkaadója közti vitás ügy elbírálása is a közigazgatási hatóság elé tartozik.

A hatásköri bíróság 1911. évi Hb. 112. sz. határozata.

T. Gy. a—i lakos, ügyis mint kiskorú T. K. törvényes képviselője az a—i kir. járásbíróságnál beadott keresetében előadta, hogy fiát T. K.-t V. 1. gépgyárhoz azzal a kötelezettséggel adta tanulónak, hogy őt az ipartestületbe beírassa s annak idején felszabadítsa. Kérelmére a beiratási díjat előre ki is fizette. Alperes azonban ezen kötelezettségeinek eleget nem tett, hanem fiát előleges értesítése nélkül elküldötte, bár többször adott annak a véleményének kifejezést, hogy fiával meg van elégedve. Minthogy alperes az ő fiát azon idő alatt, míg nála volt, dolgoztatta, mely munkájáért naponta 1 K 80 fillért számítva a 4 óra 140 korona illeti meg s minthogy ezen 4 havi idő alatt fiát sajátjából ruházta, élelmezte, holott az alperes kötelessége lett volna, e címen havi 50 koronát számítva, 200 koronát és így összesen 340 koronát van joga követelni. Kérte ennek az összegnek a megítélését.

A kir. járásbíróság makacssági ítéletet hozott, alperes felebbezésében hatásköri kifogást emelt és az aradi kir. törvényszék, mint polgári felebbezési bíróság, az első bíróság ítéletét feloldotta és az eljárást megszüntette, mert a kereset szerint felperes kiskorú fia az alperesnél, mint iparostanonc állott alkalmazásban s alperes a fiut elküldötte, amiért felperes kártérítést követel. A kereset tehát az iparos és a tanonc közti tanviszony megszüntetéséből származik. Ily ügyben az 1884. XVII. t.-c. 176. §-a értelmében a polgári per megindítása előtt az elsőfokú iparhatóság, illetve az ipartestületi békéltető bizottság van hivatva eljárni és csak ennek döntése után fordulhat az azzal meg nem elégedő fél a bírósághoz. A bemutatott ipartestületi bizonyítvány szerint a békéltető bizottság ebben az ügyben még nem döntött; felperes csak akart panaszt emelni, de a panaszt nem vették fel. Az a körülmény, hogy a tanoncszerződés nem az iparhatóságnál jött létre, az ügy természetén nem változtat. T. Gy. ezután panaszával az ipartestület békéltető bizottságához fordult. A békéltető bizottság panaszost — bár a kártérítés iránti igényét az 1884. XVII. t.-c. 61. és 79. §-ai szerint fennállónak vette — keresetével illetékességi okokból el, illetve a rendes bírósághoz utasította. T. Gy. ügyének a hatásköri bírósághoz való felterjesztését kérte.

Az 1884. XVII. t.-c. 157. §-a megállapítja törvényszerű következményét annak, hogy az iparostanonc az ugyanazon törvény 61. §-ában megszabott alakszerűség mellőzésével vétetett fel.

Az idézett 157. §. a) pontja szerint az alakszerűség be nem tartása pénzbüntetést von maga után; de nem tartalmaz a § olyan rendelkezést, amely szerint tanonc felvétele iránt az iparhatóság közbenjötté nélkül kötött szerződés érvénytelen lenne, vagy az abból származó követelésre nézve az 1884. XVII. t.-c. 176. §-ában meghatározott külön iparhatósági eljárásnak helye nem volna.

Ennélfogva, habár a fennforgó esetben a tanonc felvétele iránt a szerződés nem az elsőfokú iparhatóságnál kötött meg, az eljárás a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik.

Birtokeladás és cselédszerződések.

A földművelésügyi miniszter 1911. évi 157. számú határozata.

Határozat: A birtok átruházása a gazdasági cselédszerződések hatályát nem érinti.

Indokolás: A birtok átruházása alkalmával a cselédekre nézve oly megállapodás jött létre, mely szerint a cselédek közül tizet a vevő átvesz s ezek továbbra is a nevezett gazdaságban teljesítenek szolgálatot. Azt, hogy Sz. Károly panaszos cseléd is ezen átvett tiz cseléd között lett volna, az eljárás folyamán K. László panaszlott gazda beigazolni nem tudta. A fentiekhez képest megállapítandó volt tehát, hogy B. Sándor a birtok átvételével kapcsolatban Sz.

Károlyt cselédjének fel nem fogadta, K. László gazda pedig panaszos cselédet szolgálatából elbocsátani jogosult nem volt és ehhez képest a panaszos gazdát az 1907: XLV. t.-c. 48., illetve 17. §-a alapján az egész hátralevő szolgálati időre esedékes bér és járandóságok megfizetésére kötelezni kellett.

A gazdasági cselédszerződésben kötött földjárandóság a cseléd-bér alkatrészét képezi, melyre a tényleges szolgálati idő arányában a cseléd jogos igénnyel bír.

A földművelésügyi miniszter 1911. évi 41.057. sz. határozata.

Indokolás: Így kellett határoznom, mert a tárgyalások során beigazolást nyert az a körülmény, hogy a panaszos a tengeri-, burgonya-, répa- és vetemény-földjárandóságokra nézve ki nem elégítettett. Minthogy pedig a szolgálati szerződésben kikötött eme földjárandóságok a cseléd-bér alkatrészét képezik, melyre a tényleges szolgálati idő arányában a cseléd jogos igénnyel bír, oly rendelkezést pedig, amely szerint a szerződési idő kitöltése e járandóságok kiszolgáltatásának az előfeltételét képezné, sem az 1907. évi XLV. t.-c., sem a felek között létrejött szolgálati szerződés nem tartalmaz: ehhez képest a panaszlott uradalmat az 1910 január 1-től ugyanazon évi március hó végéig terjedő tényleges szolgálati időre esedékes földjárandóságok pénzbeli egyenértékének, nevezetesen tengeri-földjárandóság fejében 12'67 K-nak, burgonyaföldjárandóság fejében 6'50 K-nak, a répa-földjárandóság fejében 4'50 K-nak és veteményföldjárandóság fejében 6'75 K-nak, összesen tehát 30'32 K-nak a megfizetésére köteleznem kellett.

A gazda és gazdasági cseléd közötti szerződés alapján bér-követelési jog csakis a cselédet illeti meg.

A földművelésügyi miniszter 1910. évi 64.149. számú határozata.

N. vármegye alispánjának M. P.-nak F.-A. elleni panaszos ügyében hozott véghatározatát panaszlott felebbezésére felülbíráltam és annak eredményéhez képest az ezen ügyben hozott alsófokú véghatározatokat az eljárással együtt hatáskör hiánya miatt megsemmisítem. Így határoztam, mert az eljárás adataiból kitűnik, hogy M. P. panaszos cseléd követelésének az alapját az a szolgálati szerződés képezi, mely F. A. gazda és D. L. panaszos cseléd-társa között jött létre. E szolgálati szerződést az a megállapodás, amely a cseléd-bér alkatrészét képező fajárandóság egy részének élelmezés fejében való átengedésére nézve D. L. és M. P. cselédek között létrejött, s amely az 1907. évi XLV. t.-c. hatálya alá nem tartozik, egyáltalán nem érinti s így ezen szerződés alapján a gazdával szemben bérkövetelési jog csakis D. L.-t illeti meg. Minthogy tehát panaszosnak az alsófokú hatóságok által elbírált követelése cseléd-bérkövetelésnek nem minősíthető: az 1907. évi XLV. t.-c. 62. §-ában megjelölt hatóságok hatáskörébe a jelen ügy elbírálása nem tartozik.

BALESETBIZTOSÍTÁS.

Tanoncok munkakeresményének kiszámítása.

A. m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal 1912. május 9-én kelt 1911. P. 8/2 sz. ítélete.

Ítélet: A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal igénylő fölebbezését elutasítja s az elsőfokú bíróság ítéletét helyben hagyja.

Indokolás: ... De a pénztári határozat és az I. fokú ítélet a balesetet megelőző 52 heti kereset kiszámítása tekintetében is teljesen helyes. Jelesül igénylő jogi képviselőjének abbeli érvelését, hogy igénylőnek 330 koronányi évi keresetéhez hozzászámítandó a tanítási egyenérték is, vagyis annak a tanításnak értéke, amelyet igénylő, mint tanonc munkaadójától nyert, nem lehetett elfogadni. Nem lehetett elfogadni egyrészt azért, mert a periratok szerint B. M. nap-számos gyári munkás volt és semmi bizonyíték nincsen arra, hogy a gyárban ipari tanításban részesült. Az az okulás, melyet igénylő a gyárban szerzett tapasztalataiból és társai munkásának megfigyeléséből meríthetett, nem minősíthető a munkaadótól eredő ellenértékes tanításnak. De ha részesült volna is igénylő a szóban levő tanításban, még akkor sem lehetséges az ily tanítás ellenértékének a kártalanítás alapjául szolgáló kereseti összegbe való beszámítása

azért, mert az 1907. évi XIX. t.-c. erre alapot nem nyújt. Sőt a 78. §-nak a kereset kiszámítására vonatkozó tüzetes szabályai akkor, mikor a balesetet szenvedett által »keresett... javadalmazás«-t minősítik olybá, amelynek alapján a járadék kiszámítandó, továbbá a jelzett §. utolsó bekezdésének abbéli rendelkezése, mely az inasoknál és gyakornokoknál, továbbá a be nem fejezett kiképzésük miatt csak a szokásosnál csekélyebb fizetést, vagy bért élvező, avagy fizetés vagy bér nélkül alkalmazott egyéneknél az alapul veendő keresetet fix összegben határozza meg, egyenesen útját állják a tanítási egyenérték főntebb kívánt figyelembevételének.

A jogszabályok magyarázatánál az az elv irányadó, hogy a jogszabályok szövegét, az ebben foglalt kifejezéseket, oly értelműeknek kell venni, amily értelemben azokat a közhasználat általában elfogadta. Már pedig ezen értelelem szerint a »keresett... javadalmazás« fogalma nem foglal magában olyan — noha tagadhatatlanul vagyoni értékű — szellemi működést, aminő a tanítás, hanem az első-sorban figyelembe veendő pénzbeli szolgáltatáson kívül, az életszükségletek közvetlen kielégítésére alkalmas, a vagyoni jogi forgalomban szereplő dolgokat.

Azonfölül a törvény 11. §-ának második bekezdése az első bekezdéssel összevetve félreérthetetlen útmutatás arra, hogy úgy a biztosítási költségek felosztásánál és kirovásánál, mint az ezzel természetesen összhangzóan eszközlendő baleseti kártalanítások megállapításánál az évi javadalmazást miként kell kiszámítani. Ugyanis a természetesen első-sorban figyelembe veendő szorosabb értelemben vett béren vagy fizetésen kívül e törvényes intézkedés értelmében a balesetbiztosításnál a lakbér, vagy a természetbeni lakás egyenértéke, a pótlékok és jutalékok, — vagyis a főntebbiekben jellemzett vagyoni jogi dolgok is számításba veendőek, — tanítást vagy ehhez hasonló jellegű szolgáltatást azonban a szóban levő törvényes rendelkezés nem említi.

De nincs is arra semmi jogszabály, mily értékűnek vételessék valamely tanonc tanítása, anélkül pedig ennek értékelése teljes önkényszerű volna, mert az ipari életben nem fejlődtek ki oly viszonyok, amelyek e tanítás forgalmi értékének egyes esetben való meghatározására támpontot nyujtanának.

Ha volna arra jogszabály, hogy a tanítási egyenérték a kártalanításnál számításba veendő, ez mindenképp előt egy további jogi rendezés szükségét vonná maga után, jelesül a tanítási egyenérték pénzbeli meghatározását, amelynek azután a szolgáltatás és ellenszolgáltatás egyensúlyának megóvása céljából s a törvény 11. §-ának rendelkezéséből is kivehető azon elv értelmében, hogy a pénztár ugyanahhoz a keresethez viszonyítottan huzzon jövedelmet, amelyhez arányított baleseti kockázatot visel, nemcsak a baleseti kártalanításnál, de a baleseti járadék kivetésénél is irányadónak kellene lennie.

Járadékváltoztatás a viszonyok változása esetén.

A német birodalmi biztosítási hivatal 1908. január 7-ik ítélete.

Ítélet: Igénylő felebbezése elutasítottatik.

Indokolás: Testileg az igénylő állapota teljesen ugyanaz, mint a legutóbbi járadékmegállapításnál, Ebből azonban nem következik, hogy a G. U. V. G. 88. §-ának előfeltétele, t. i. a viszonyok változása nem forog fön. A törvény 8. és 9. §§-ai szerint ugyanis a balesetbiztosítás alapja a baleset folytán egészben vagy részben elveszett munkaképesség. Ez azonban nemcsak testi tulajdonságokon alapul, hanem testi és szellemi képességek összefüggésén. Alig van munka, melynél a szellemi képességeknek szerepe egyáltalán ne volna. Az esetek túlnyomó többségében mindenesetre a munkaképesség megítélésénél a szellemi képességek mérlegelése háttérbe szorul, de a jelenleg szóban forgó esetben, midőn a biztosított munkája nagy részben szellemi volt, ennek mérlegelésétől eltekinteni nem lehet. A birodalmi biztosítási hivatal előbbi határozatában nem járult hozzá a járadék leszállításához. Mérlegelte ugyan e határozatában is sérült szellemi képességét, de hangsúlyozza, hogy a sérült jövedelmének emelkedése önmagában nem ok a járadék leszállítására, a sérült pedig épen úgy elómunkás volt mint régebben. Most azonban a helyzet más. Sérült más foglalkozást vállalt, a kohóban vezető állást foglal el. Fizetése is emelkedett ennek megfelelőleg 4.800 M-ra. A sérült szellemi képességeinek fejlődése, a más foglalkozásba történt átlépés és a fizetés nagyon lényeges emelkedése azon viszonyok lényeges változását jelenti, melyek a legutóbbi járadékmegállapítás alapjául szolgálnak. A választott bíróság által elhatározott járadékleszállítást a felsorolt okokból találta indokoltnak az ítélkező tanács.

BETEGSEGÉLYEZÉS.**Önként továbbfizetésre ki jogosult.**

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1911. Bet. I. 97/12. sz. ítélete.

Ítélet: A bíróság Cs. M. papucskészítő (1. Ujpest) 1911 január 27. napjától 1911 február 23. napjáig esedékes táppénzösszegekre vonatkozólag emelt betegsegélyezési igényével elutasítja.

Indokolás: ... A bíróság nem talált alapot annak megállapítására, hogy S. A. munkaadó igénylőt szivességből jelentette volna be, s ez a bejelentés a pénztár kijátszására irányuló célzattal a valóság ellenére történt volna. Mert nem tekinthető megcáfoltnak az a körülmény, hogy igénylő S. A. részére annak megrendelése alapján papucsokat szállított és ezeket lakásán készítette el. Már pedig az 1907. évi XIX. t.-c. 2. §-ának 2-ik bekezdésére tekintettel biztosításra kötelezetek és bejelentendők azok az otthoni munkások, akik saját műhelyükben vagy lakásukon más iparüzők megbízásából annak számlájára ipari munkával foglalkoznak. S. A. munkaadó tehát igénylőt méltán tekinthette otthoni munkásának még abban az esetben is, ha a nyers- és segédanyagokat nem ő szolgáltatva volna, mert a felhitt törvény helyein foglalt körülírás szerint otthoni munkások azok is, akik az anyagot maguk szerzik be és mellékesen saját számlájukra is dolgoznak.

A bíróság tehát nem tette magáévá azt a pénztári felfogást, hogy a sziveségi bejelentés ténye igazolva van. Másrésztől azonban a bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy igénylő nem volt jogosítva járulékainak további önkéntes befizetésével pénztári tagságát fentartani, mert ha kétség foroghat is fenn arra nézve, hogy az alatt az idő alatt, míg igénylő S. A. részére teljesített otthoni munkát, ez a felfogás foglalkozás igénylőnek főfoglalkozása, vagy mellékes foglalkozása volt-e, — eszerint tehát abban az időben igénylő otthoni munkás, avagy pedig önálló munkát vállaló iparos volt-e, — kétségtelen, hogy a kérdéses munka befejezése után kifejtett az a tevékenysége, mely szerint lakásán papucsokat készít és azokat elárúsítja, az önálló iparüzés fogalma alá esik; mint önálló iparüző pedig igénylő a tagsági jogosultságának továbbfizetés útján fentartására jogosítva nem volt. Mert a törvény 60. §-ának utolsó bekezdésében irt törvényrendelkezésnek célja világosan az volt, hogy a munkaviszonyból kilépő iparossegédek addig, míg foglalkozás nélkül vannak és új foglalkozást találnak, tagsági jogaikat a járulék továbbfizetésével tarthassák fenn. Ellenben nem volt a törvényhozónak szándéka ezt a kedvezményt terjeszteni olyan egyénekre, akik a munkaviszonyból kilépés után a törvény 1. és 7. §-aiban fel nem sorolt oly foglalkozáshoz jutnak, amelyre a biztosítás kedvezménye kiterjesztve nincsen. Mert ellenkező értelmezés esetén mindenki megszerezhetné a biztosítás előnyeit azzal, ha néhány napot biztosítási kötelezettség alá eső alkalmazásban töltene.

Így igénylő S. A. munkaadó általi bejelentetését előzőleg, valamint kijelentése után is, mint kisiparos önálló iparüző volt és így olyan foglalkozási körbe lépett, amelyre a biztosítás kedvezménye a törvény 7. §-a értelmében csak önkéntes biztosítás alakjában és módozatai mellett van kiterjesztve. Az önálló iparüzés azonban már nem jelentvén foglalkozás nélküli állapotot, a Törvény 60. §-a utolsó pontjában előirt kedvezmény igénybevételére alapot nem szolgáltat.

Mindhogy tehát igénylő a járulékok továbbfizetésével tagsági minőségének fentartására jogosítva nem volt és így 1911 január hó 27-én történt megbetegedése idején tagsági minősége és jogosultsága már fenn nem állott, igénylőt táppénz iránti igényével el kellett utasítani.

ORVOSI VÉLEMÉNYEK.¹⁾**Baleset és rák közötti összefüggés.¹⁾**

Irta: dr. Láng.

B. J. 63. éves, építkezési munkás 1911 május 22-én homoktalicskázás közben 2 méter magasságból leesett. A baleset után dr. X. keresztcsonttájéki és hasizuzódás miatt 1911 július 31-ig gyógykezelt, majd dr. Y. mellkasi sérülés miatt ugyanezen balesetből kifolyólag október 3-ig, haláláig, gyógyította; a halál

¹⁾Az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár balesetvizsgáló orvosi osztályából. Vezető: dr. Lévai József műtő, sebészfőorvos.

oka utóbbi szerint tüdőtuberkulózis volt. Dr. X. pótlólag megjegyzi, B.-nek nyelvcsőrákja is volt, amelyet röntgenvizsgálattal 1911 június 7-én ki is mutattak. A nyelvcsőrák dr. X. szerint a balesetnek nem lehet a következménye. Az özvegy baleseti kártalanításért folyamodik a pénztárhoz. Dr. Z. pénztári főorvos véleményében az özvegy kártalanítási igényjogosultságát elutasítja, mert a baleset alkalmával B.-nek előrehaladott nyelvcsőrákja és kezdő tuberkulózisa volt. A baleseti sérülés nem idézhette elő sem a nyelvcsőrákot, sem a tüdőtuberkulózist, valamint a halálos kimenetelt sem siettethette.

Az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztár orvosi osztálya a következő véleményt adta ezen ügyben. B. J. balesetét megelőző egészségi állapotára vonatkozólag, irataiban semmiféle felvilágosítást nem kapunk, hanem azon meglepő jelentést olvassuk, hogy 1911. június 7-én, tehát 3 héttel a baleset után röntgenologice kimutatható, a nyelvcső alsó szakaszát megszőkítő rákja volt, a baleset után 4^{1/2} hónappal pedig tüdőtuberkulózisban elpusztult.

A rákok keletkezésére kétségtelenül beigazolt mód a valamely szervet ért sérülés. Azonban a nyelvcső rejtett anatómiai helyzeténél fogva csak igen nagy erőművi behatás következtében sérülhet meg, de ugyanekkor mégsérülnek a környezetében levő és az életműködésre rendkívül fontos képződmények is, melyeknek egyike vagy másika sértése következménye a hirtelen halál. B.-t ért sérülés nem volt ilyen természetű; erőművi behatásból eredő rákja nem támadhatott.

Az iratok szerint B. halálának közvetlen oka tüdőtuberkulózis. Boncolás nem történt. A nyelvcsőrákban szenvedő betegek nagyfokban lesóványodnak, részben a rákos méreg, részben a hiányos táplálkozás következtében. A nyelvcsőrák a tüdőben hasonló rákos gócot hoznak létre. A tüdők dus ereit szétromcsolják, a levegőcsövekbe betörnek és a megnyílt erekből kitóduló vért a keletkezett köhögési inger tolytán kiköhögik. Lehetséges, hogy orvosait ezen kórforma megtévesztette. De ha elfogadjuk valóként a tüdőtuberkulózist, azt is magyarázhatjuk a nyelvcsőrák következményének: a nyelvcsőrák nyílása a rák folytonos növekedése folytán egy bizonyos idő múlva annyira megszőkül, hogy már a folyadék lenyelése is szinte lehetetlen. A nagyfokban, a hiányos táplálkozás következtében, legyengült beteg tüdejében lévő tüdővész bacillusok megtelepednek, kifejthetik romboló munkájukat, a tüdővést félreismerhetetlen formájában előidézhetik.

A két feltevés közül a tüdőbeli folyamat elbírálásánál az utóbbi a valószínű. B. J.-nak nyelvcsőrákján kívül ilyen módon kifejlődött tüdővése is lehetett, hitelt kell adnunk kezelőorvosának, ki tüdővéstről tesz említést.

Mindezek alapján véleményünk az, hogy B. J. a balesettől teljesen függetlenül keletkezett és a baleset idején már lappangó nyelvcsőrákban szenvedett, s a nyelvcsőrák következtében tüdővést szerzett; azonban a baleset idejéig — a bérlajstrom útján — kimutathatóan munkaképes volt és ily állapotban érte a baleseti súlyosabb erőművi behatás, így joggal feltételezhetjük, hogy nemcsak a tüdőbeli állapota súlyosbodott, hanem a rák is erősebben burjánzott, minek a meggyorsított leromlás és a halálnak gyorsabb bekövetkezése volt az eredménye.

Ezen vélemény alapján az O. M. B. P. igazgatósága B. J. özvegyének a járadékot megítélte.

HUNGÁRIA ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST, V. Károly-körút 2. ■ Részvénytőke: 6,000.000 korona.

KARTELEN KIVUL köt tűz-, élet-, baleset-, betörés-, szavatosság-, jég-, üveg- és állatbiztosításokat. — TELEFON: 153-98. SZÁM.

A „MUNKÁSÜGYI SZEMLE”
szerkesztősége és kiadóhivatala II., Fő-utca 23. sz.
TELEFON: 93-99. TELEFON: 93-99.

A szerkesztésért felelős: KIS ADOLF. — Főmunkatárs: Dr. SASVÁRI JÓZSEF.

Ideal

írógép

absolut látható irással.

Igen
célszerű
beteg-
pénz-
tárak
részére.

Uzérképvelselői

SCHOTT H. ÉS DONNATH

cs. és kir. udvari szállítók
BUDAPEST, VI. KER., ANDRÁSSY-UT 53. SZ.

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH”

a modern építkezésnek építőköve,
mellyel nemcsak gyorsan és olcsón,
de az egészségügyi követelmények-
nek legmegfelelőbben lehet épít-
kezni.

Az „AEROLITH”-

falak szárazak, szellőztethetők és
kivül-belül bármely módon még
kiégetéssel is deszficiálhatók.

Az „AEROLITH”

ezért kiválóan alkalmas kórházak,
iskolák, munkáslakások, műhelyek
stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab.
Aerolith-, cementárú- és
terracit-gyáros

Budapest, V., Pozsonyi-út 1.

„MATADOR”

RUGGYANTA ÉS

BALATAMŰVEK

RESZV.-TÁRS.

POZSONY-LIGETFALU.

Műszaki ruggyanta-
árúk és balataszij-
gyártása.

Kizárólag viszonteladókkal dolgozunk.

Vezérképviselőt és raktár

BARTA GYŐZŐ

Budapest, VI., Dávid-utca 1/B.

»Hunnia« magyar géptömítő- anyag-gyár részv.-t.

BUDAPESTEN, V. kerület, Visegrádi-utca 17-ik szám.

GYÁRT: Mindennemű tömítőanyagokat, szivattyúk, compressorok,
valamint alacsony-, magasnyomású és túlhevített gőzgépekhez. =

Különl.: »Hunnia« magasnyomású tömítőlemez.

A magyar királyi államvasutak, állami,
kincstári és városi üzemek szállítója.

Hazai gyártmány!

GUGLER ÉS FORRAY

Budapest, V., Váci-út 162.

Szállít **acélöntvényeket**

minden célra, kiváló szívós és hólyagmentes minőségben,

KOVÁCSOLHATÓ LÁGYVASÖNTVÉNVEKET

főleg tömeggyártási árút legjobb minőségben saját és beküldött minták vagy rajzok után. Mindennemű megmunkálások elfogadtatnak.

SEMPERIT GUMMIWERKE

G. m. b. H. WIEN.

Automobil-, kocsi- és motor-pneumatik kocsikerék-gummi

Vezérképviselet és raktár:

SALZBERGER SAMU
VI. ker., Andrásy-út 20. szám.

Használjunk csak **Bagoly és Emte** írógépszalagot,

mert azok a legjobbak.

Minden írógépkereskedőnél kaphatók.

Müller Testvérek
vegészeti gyár BUDAPEST.

KOVALD FEST, TISZTIT.

GYÁR és FŐÜZLET: VII. SZÖVETSÉG-U. 35-37.
BUDAPEST.

Gyűjtőtelepek a székesfőváros minden részén.

Képviseletek a vidék legtöbb városában.

TELEFON 58-45 és 128-13.

HIRMANN FERENC

FEMONTODE, RÉZ- ÉS ÉRCMŰÁRÚGYÁRA
BUDAPEST VII., CSÁNYI-U. 7-9.

KÉSZÍTEK mindennemű szerelvényeket, víz-, gőz-, légszesz- és fürdőberendezések részére. Szőlő- és pincegazdászati gépeket és eszközöket. Szivattyukat. Vasuti kocsi- és hajó-szerelvényeket. Kereskedelmi réz- és vas-súlyokat. Öntvényeket minden ötvözet szerint. Állandóan raktáron: vízvezeték szerelvények, kovácsolt és öntöttvas-csővek. Öntöttvas fürdőkádak és zomancozott kiöntők. Egész-szerű berendezések. Fayence-árúk.

Aki igazán jó és ízletes **SZALÁMIT** akar venni, az kérjen

HERZ-SZALÁMIT

Ezen legjobb hírnévnek örvendő magyar szalámi a legtisztább kezelés mellett első rendű sertéshusból készül. Csak az a valódi Herz-féle szalámi, melynek rudja ólompecséttel van el- látva, melyen a látható, a mire gyár védjegye mint a felvágott állapotban való bevásárlásnál ügyeljünk.

Herz Ármín Flai szalámigyár, Budapest.

MAGYAR TÖRLŐGUMMI

kapható minden papírkereskedésben

MAGYAR RUGGYANTA-ÁRÚGYÁR RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG BUDAPEST.

Magyar címer a védjegye, Magyar diák csak ezt vegye!

„Daimler“

autogarage és javítóműhely.

Főtelep: IX., Páva-u. 10. Telefon 176—41 és 141—03.

Fióktelep: VI., Lehel-u. 8. Telefon 77—20. ○ ○ ○

Hivatalok, irodák, gyárak, üzle-
tek részére házhoz szállítunk és
hetenként pontosan tisztával felváltunk
hyg. tisztított

kölcsöntörülközőt

portörölt, padlóruhát.

Külön vendéglői kölcsön-
fehérenemű osztály.

„A. B. C.“ EGYESULT FEHÉR-
NEMŰ KÖLCSÖNZŐ VÁLLALAT
VI., Eötvös-utca 30.

Telefon: 46—86.

TAURIL

MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA

a legtokéletesebb TÖMITŐ LEMEZ

EXPORT AZ EGÉSZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.

Tauril központi elárusítási iroda:
Budapest, VI., Gyár-utca 26. sz.

Dr. PAJOR- szanatórium és vizgyógyintézet

BUDAPEST,
VAS-UTCA 17. SZ.

A POSTYÉNI ISZAP
FŐRAKTÁRA.

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókúra hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT: 1. Szív és véredények bajai-
nál, arteriosclerosisnál, asthmánál és agy-
vérterülődésnél unicum és specifikum. 2.
Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál.
3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmak-
nál (húgycső, húgycsőtakar, vesefőveny, vese- és
húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Pros-
tatabajoknál, méhbajoknál, köszvénynél,
(húgysavas diathesis, elhízásnál és cukroshúgy-
árnál. 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.
ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fo-
kozza, szabályozza és tisztítja (nátrium nitr-
cum, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tar-
talmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb te-
vékenységre serkenti. 3. Az étvágyat megle-
pően elősegíti. 4. Kevés szénsavat tartalmaz.

Continental Pneumatik

legjobb gyártmány kerékpárok, hin-
tők és automobilonok kerekei részére.

ÖSTERREICHISCH-
AMERIKANISCHE
GUMMIFABR. A.-G.

WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapesten:

DÉRY GYULÁNÁL,

VI. ker., Révay-utca 6. szám.

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és
vasöntő részvénytársulat. BUDA-
PEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

□ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GEPEK. □
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-
□ GÉPEKET, legújabb és legjobban bevált □
□ szerkezetekben. □

Elvállalja anyagvizsgálatok kivitelét és
TELJES TÉGLAGYARI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjtalanul. □ ELSŐRANGÚ REFERENCIÁK.

!! EGYEDÜLI MAGYAR GYÁRTMÁNY !!

ELSŐ MAGYAR FÉMTÖMLŐGYÁR RÉSZV.-TÁRS. (POZSONY—LIGETFALU)

Gyárt egyszerű, kettős és átfonott fémtömlőket acél, bronz, vörösréz és bármely más fémből viz, gőz, olaj, kőolaj és savak részére.

Vezérképviselő és raktár: **Barta Győző Budapest, VI. ker., Dávid-u. 1/B.**

TELEFONSZÁM 3-36.

TELEFONSZÁM 3-36.

Elszakíthatlan munkásöltöny

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógyszerésköpeny
Vegyészköpeny

GUTMANN J. ÉS TÁRSA

Budapest, Rákóczi-út 13.

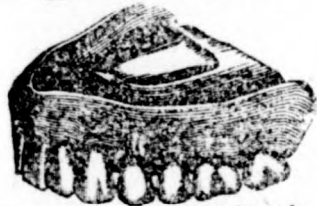
Minta és árjegyek ingyen és bérmentve.

GARAY SAMU ÉS TÁRSA

sebészeti-, mű-,
kötészer- és vil-
lanygép-gyártók. **BUDAPEST, IV.**
Kossuth Lajos-
utca 1. szám.
(Ferenciek bazára). Gyár ugyanott az udvarban.

Budapest, IV. ker., Károly-körut 26. 1. em.
fogtechnikai és fogorvosi

mütermünkben készí-
tünk (a gyökér eltávo-
lítása nélkül is) termé-
szethű fogpótlásokat
aranyban és (vulcanit)
kautschuliban száj-
padlás nélküli fogpót-
lások, u. m. arany-
koronák, csapos fogak és aranyhidak a leg-
művészebb kivitelben. Továbbá arany, porcellán,
cement és amalgam töméseket (plombák), fog-
huzás teljes érzéstelenítéssel.

Edelmann József dr. és Márfoy Arthur
egyet. orvos — fogorvos.

Rendelés 9-6-ig. ☐ Ünnepnapi 9-1-ig.
Mérsékelt árak! Lift Villamos megálló.

A fogfájás és a modern fogpótlás című,
mindenkét érdeklő könyv most jelent meg dr.
Edelmann és Márfoy fogorvosok tollából (IV.,
Károly-körut 26.) 10 fillér ellenében díjtalanul
bármelynek megküldetik.

A budapesti és számos vidéki
kerületi munkásbiztosító pénztár
és betegsegélyező egyletek szer-
ződéses szállítói ajánlják saját
készítményű sérvekötő, haskötő,
orthopädia-gépeiket; műlábak,
műkezek, lábgépek, mellfűzők
és összes egyéb betegápolási
gyártmányaikat és orvosi mű-
szereiket, valamint rendelő-inté-
zeteknek szükséges vasbutor és
☐ egyéb berendezéseiket. ☐

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

☐☐ KÖRUTI FÜRDŐ ☐☐

Budapesten, VII., Erzsébet-körut 51. sz.

A főváros gócpontjában.

TISZTASÁGI-ÉS GYÓGYFÜRDŐ TELJESEN FELSZERELVE.

OSZTÁLYAI:

GŐZFÜRDŐ,
KAD ÉS
HULLAMUSZODA

VÍZGYÓGYINTÉZET,
FANGÓ ÉS
SZENSAVAS ÉS

SÓS FÜRDŐK.

Mind a 7 osztály télen és nyáron egyaránt teljes üzemben. Orvosi rendelés és felügyelet.

Elsőrangú fürdőhely

LIPIK

Vasut-, posta-, távirda- és telefon-állomás.

BIZTOSAN GYÓGYITJA

a tápcsatorna összes bántalmait, hurutokat, diabéteszt, köszvényt, csúzt, csonttöréseket, gyermek- és alkati kórokat.

Egyetlen alkalikus, konyha-
sós, jódtartalmú hévviz **64c.**

IVÓKURA.
HÉVVIZFÜRDŐK.
SZENSAVAS FÜRDŐK.
VIZGYÓGYINTÉZET.
INHALATORIUM.

A fürdőhelyen 10 kiváló orvos működik.
Prospektust küld a Fürdőigazgatóság.

Alapított
1841-ben.

Pesti Magyar Kereskedelmi Bank Budapest V., Fürdő-utca 2.

◆ Alaptőke 50,000.000 K,
Tartalékok 68,600.000 >

Igazgatóság: V., Fürdő-utca 2. szám.
Központ: V., Fürdő-utca 2. szám.
Váltóüzlet: V., Fürdő-utca 2. szám.

Fiókok Budapesten:

- ◆ II., Fő-utca,
- ◆ II., Margit-körút,
- ◆ IV., Kossuth Lajos-utca és Károly-körút sarkán,
- ◆ V., Váci-körút 74.,
- ◆ V., Szabadságtér 16.,
- ◆ VI., Andrásy-út 21.,
- ◆ VII., Erzsébet-körút 25.,
- ◆ VII., Lövölde-tér 9.,
- ◆ VII., Rákóci-út 32.
- ◆ VII., Rákóci-út 84.
- ◆ VIII., József-körút.
- ◆ IX., Várház-körút 5.
- ◆ X., Kőbánya, Liget-tér 2.

Fiókok a vidéken:

Brassó, Eszék, Nkanizsa, Nszeben. Sopron, Ujpest, Ujvidék. Ezenkívül kommanditek és affiliált intézetek az ország, val mint a Balkán nagyobb városaiban. Sarajevo, Athen, Wien.

FANGÓ

GYÓGYINTÉZET

Budapest VII., Erzsébet-körút 51.
(Körúti fürdőben).

Battagliai vulkanikus radio-actív iszappal való részleges göngyölés. Csúz, köszvény, idegzsábák, sebészeti utóbántalmak és izzadmányok (hasüri) eseteiben gyors és radikális eredmény. ☐

Ajánlják orvosaink
☐ legkiválóbbjai. ☐

1909-ik évben 32.000 kezelés.

Munkásbiztosító pénztárak figyelmébe ajánlja az Országos Pénztár 1909. okt. 28-án megjelent 38.457. sz. körirata.

FANGÓ-ELADÁS. HÁZI KEZELÉS.

VEZETŐ ORVOS: VÁNDOR DEZSÓ DR

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú-kereskedésben.

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú-kereskedésben.

A GLOGOWSKI ÉS TÁRSA CÉG „KARTOTHEK” OSZTÁLYA

(Budapest VI., Andrásy-út 12.),

mint a Kerületi Munkásbiztosító Pénztárak, valamint az Országos Munkás-
betegségélyező- és Balesetbiztosító Pénztár szállítója, felhívja az összes
Kerületi, Vállalati és Magánpénztárak, nemkülönben *Egyesületek és Testü-*
letek figyelmét, az egyéni törzslapok, tagok és egyéb nyilvántartások kezelé-
sére **kitűnően** bevált „KARTOTHEK”-rendszerére. Bővebb felvilágosí-
tásokra! szívesen szolgálunk, sőt „KARTOTHEK”-rendszerünket az érdek-
lődőknek helyszínen **vételkötelezettség nélkül** bemutatjuk.

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú-kereskedésben.

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú-kereskedésben.

A jelenkor legjobb
tetőfedő anyaga
Igen fontos!
Minden Eternit-lap
„ETERNIT”
szóval van megje-
lölve. Szíveskedjék
mindig határozottan
HATSCHÉK-féle
ETERNIT-palát
kérni.
Hagyaték: 1130
„Eternit Művek”
Hatschek Lajos
Budapest,
VI., Andrásy-út 33.

PALA
Hatschek szabadalma

Telegdi Ármin

rézárú vállalata

Budapest, VII., Damjanich-utca 37.

Telefon: 105-07.

HOLLANDI

életbiztosító részvénytársaság
(Algemeene Maatschappij van Levensverzekering en Lijfrente)

AMSTERDAM.

MAGYARORSZÁGI IGAZGATÓSÁG AZ INTÉZET
SAJÁT PALOTÁJÁBAN:

Budapesten, Kalvin-tér, Baross-utca 1., Üllői-út 2-4. sz.
Bejárat az Üllői-út 4. sz. kapun.

LEGOLCSÓBB DIJAK.

Az 1910-ik év végén **376 millió** koronát :
a biztosítások összege meghaladta.

A tartalékok
összege: **112 millió 507,077 K**

Eddigi kifi-
zetések a
biztosítot-
taknak: **107 millió 623,345 K**

Elsőrangú fürdőhely

LIPIK

Vasut-, posta-, távirda- és telefon-állomás.

BIZTOSAN GYÓGYITJA

a tápcsatorna összes bántalmait, hurutokat, diabetest, köszvényt, csúzt, csonttöréseket, gyermek- és alkati kórokat.

Egyetlen alkalikus, konyha-**64c.**
sós, jódtartalmú hévviz

**IVÓKURA.
HÉVVIZFÜRDŐK.
SZENSAVAS FÜRDŐK.
VIZGYÓGYINTÉZET.
INHALATORIUM.**

A fürdőhelyen 10 kiváló orvos működik.
Prospektust küld a Fürdőigazgatóság.

Alapított
1841-ben.

Pesti Magyar Kereskedelmi Bank Budapest

V., Fürdő-utca 2.

Alaptőke 50,000.000 K,
Tartalékok 68,600.000 >

Igazgatóság: V., Fürdő-utca 2. szám.

Központ: V., Fürdő-utca 2. szám.

Váltóüzlet: V., Fürdő-utca 2. szám.

Fiókok Budapesten:

II., Fő-utca,
II., Margit-körút,
IV., Kossuth Lajos-utca és
Károly-körút sarkán,
V., Váci-körút 74.,
V., Szabadságtér 16.,
VI., Andrásy-út 21.,
VII., Erzsébet-körút 26.,
VII., Lövölde-tér 9.,
VII., Rákóczi-út 32.,
VII., Rákóczi-út 84.,
VIII., József-körút.
IX., Vámház-körút 5.
X., Kőbánya, Liget-tér 2.

Fiókok a vidéken:

Brassó, Eszék, Nkanizsa, Nszeben, Sopron,
Ujpest, Ujvidék. Ezenkívül *kommanditek és
affiliált intézetek az ország, val mint a Balkán
nagyobb városaiban. Sarajevo, Athen, Wien.*

FANGÓ

GYÓGYINTÉZET

Budapest VII., Erzsébet-körút 51.
(Körúti fürdőben).

Battagiai vulkanikus radio-
activ iszappal való részle-
ges göngyölés. Csúz, kösz-
vény, idegszabák, sebészeti
utóbántalmak és izzadmá-
nyok (hasúri) eseteiben gyors
és radikális eredmény. —

Ajánlják orvosaink
legkiválóbbjai. —

1909-ik évben 32.000 kezelés.

Munkásbiztosító pénztárak
figyelmébe ajánlja az Orszá-
gos Pénztár 1909. okt. 28-án
megjelent 38.457. sz. körirata.

FANGÓ-ELADÁS. HÁZI KEZELÉS.

VEZETŐ ORVOS: VÁNDOR DEZSŐ DR

E

lőnyős fizetési
feltételek mellett olcsó gyári áron
a legjobb gyártmányú varró, ipari
és gazdasági gépek, úgyszintén
háztartási eszközök kaphatók
TATÁN, FENYVES NÁNDOR
Közgazdasági Áruforgalmi Vá-
lalatánál, Komárom-megye.

MAGYAR KENDER- ÉS LENIPAR R.-T.

Előbb: Salzman és Társa.

Központ: Budapest V., Szabadság-tér 15.

Gyárak: Szeged, Dunaföldvár stb.

Szegedi szövődénkben készülnek a saját
kendergyárunkban kikészített, fonódánkban
fonott fonalakból a legjobb minőségű vásznak,
vizmentes szövetek, len- és kenderzsákok stb.

Ajánljuk a kendergyárunkban kikészített,
elismerett jóminőségű kenderfajtáinkat és fonó-
dánk elsőrendű len- és kender-fonalait.

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁSVÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

TARTALOM:

CIKKEK:

DR. FERENCZI IMRE: Ankét a gyermekmunka szabályozásáról	473
HLAVÁCS KORNÉL: Az iparfelügyelők tevékenysége 1910-ben	481
AZ ÁLLAMI MUNKÁSBIZTOSÍTÁSI HIVATAL TELJES ÜLÉSE	486
A MAGYAR VASMŰVEK ÉS GÉPGYÁRAK ORSZÁGOS EGYESÜLETE A TANONCNEVELÉSRŐL	490

SZEMLE:

<i>Munkásbiztosítás</i>	486
A Nemzetközi Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesülete. — Kölcsönösségi tárgyalások az osztrák és a magyar pénztárak között. — Viszonosság az ápolási költségek megtérítése tekintetében. — Biztosítási kötelezettség. — 1907. évi XIX. t.-cz. 12. §-a alapján mulasztó munkaadótól kifizetett perköltség is követelhető. — Munkaadó felelőssége a munkást ért balesetért. — A járadék-hisztériáról. — Szociális orvostani tanszék és baleseti klinika. — A korhatár leszállítása az aggkori biztosításnál. — Népbiztosítás szövetkezeti alapon. — A berlini betegsegélyző pénztárak egyesítése. — A francia aggkori biztosításról szóló törvény végrehajtása. — Tengeri halászok balesetbiztosítása Belgiumban.	
<i>Munkásvédelem</i>	490
Ankét a gyermekmunkáról. — Rendelet a nők éjjeli munkájáról. — A székesfőváros szociálpolitikai programja. — Nyolc órás munkanap a sütőiparban. — Új védőkészülék körfűrészeken. — Ólomfehér és prémium. — A bányákban és gyárakban alkalmazott biztonsági berendezkedések. — Robbanás celluloidfésűk csomagolásánál. — A japán gyári törvény.	
<i>Szociális egészségügy</i>	496
Forradalmi mozgalom az orvosi hivatásban. — A bőrtuberkulózis (lupus) leküzdése. — A csecsemővédelem Németországban. — Gyemekkerrek. — Új tapasztalatok a fényfürdőkről. — Alkoholizmus és munkásvédelem Ausztriában. — Munkahygiene a nyerges- és bőröndőiparban. — Zinóbermérgezés. — Az elme gyengékről való gondozás szabályozásáról.	
JOGGYAKORLAT	500
Munkaviszony. — Balesetbiztosítás. — Betegsegélyezés.	

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, II. ker., Fő-utca 23. Telefon 93-99.

Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911